

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Kateřina Antonínová

Přistěhovalecká politika Velké Británie

Proměny multikulturního modelu v přístupu k imigrantům

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Mgr. Markéta Šustková, Ph.D.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 15. prosince 2010

Kateřina Antonínová

Děkuji Mgr. Daně Hellové za její cenné rady a připomínky, které mi poskytla v průběhu psaní této práce.

OBSAH

Seznam zkratk	5
ÚVOD	6
1. MULTIKULTURALISMUS JAKO ZÁKLAD BRITSKÉ PŘISTĚHOVALECKÉ POLITIKY	10
1.1. Podstata konceptu multikulturalismu	10
1.2. Ideové kořeny multikulturalismu	12
2. ANALYTICKÁ VÝCHODISKA	15
2.1. Multikulturalismus komunitaristický a liberální	15
2.2. Charles Taylor a jeho politika uznání	17
2.3. Liberální multikulturalismus Willa Kymlicky	18
3. PROMĚNY BRITSKÉ PŘISTĚHOVALECKÉ POLITIKY	21
3.1. Poválečné pokusy o kontrolu imigrace	21
3.2. Nové imigrační politiky	23
3.3. Změny občanské integrace cizinců ve Velké Británii od roku 2002	24
3.3.1. Občanské integrační kurzy	25
3.3.2. Nové integrační programy související s pracovní migrací	27
3.3.3. Důvody pro zavedení nových integračních a imigračních politik	31
4. VYBRANÉ SEGMENTY BRITSKÉ PŘISTĚHOVALECKÉ POLITIKY V ČÍSLECH	34
4.1. Británie a dlouhodobá migrace	34
4.2. Důvody pro imigraci	36
4.3. Zaměstnanost u imigrantů	38
ZÁVĚR	41
Prameny a literatura	44
Prameny	44
Literatura	46
Abstrakt	50
Abstract	51

Seznam zkratek

EEA	Evropský hospodářský prostor
ESOL	English for Speaker of Other Languages
EU	Evropská unie
EUA2	Bulharsko, Rumunsko
EUA8	Česká republika, Estonsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Polsko, Slovensko, Slovinsko
EU14	Rakousko, Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Německo, Řecko, Nizozemsko, Itálie, Portugalsko, Irská republika, Španělsko, Švédsko
HSPM	Highly Skilled Migrant Programme
PBS	Point Based System

Úvod

Velká Británie je v západoevropském kontextu chápána jako prototyp multikulturního uspořádání společnosti. Nejenom díky své bohaté koloniální historii je v současnosti domovem několika rozdílných skupin přistěhovalců. Multikulturní charakter a přístup k přistěhovalcům se ale postupem času měnil. Cílem této práce je vytvořit komplexní obraz fungování multikulturalismu jakožto přístupu k imigrantům ve Velké Británii s důrazem na změny, ke kterým se postupně přistupovalo, přičemž větší akcent je kladen na situaci po roce 2000, resp. 2002, podle toho, které události považujeme za zlomové. Dalším dílčím cílem práce je posoudit „úspěšnost“ nových opatření a změn. Protože se ale nejedná o empiricky ověřitelný pojem, bude tento fakt demonstrován na jednom z indikátorů – zaměstnanosti různých skupin přistěhovalců a to za předpokladu, že je všem zajištěn rovný přístup k zaměstnání.

Z pohledu multikulturalismu britská společnost k přistěhovalcům přistupuje jako ke kulturně odlišným komunitám, které mají fungovat v rámci širšího politického celku. Zjednodušeně řečeno, britská přistěhovalecká politika v rámci multikulturalismu usiluje o inkorporaci imigrantů jako etnicko-komunitních skupin či „komunit“. Přesto ale můžeme v posledních deseti letech pozorovat prvky, které se odklánějí od tradičního multikulturního modelu integrace skupin a směřují spíše směrem občanské integraci jednotlivců, což v kontextu britského multikulturalismu znamená větší důraz na integraci přistěhovalců do širšího občanského celku.

Protože koncept multikulturalismu není universální, přizpůsobuje si ho každá země svým podmínkám, ve kterých se následně rozvíjí. Ani Británie v tomto postupu není výjimkou a dochází v ní ke specifické recepci multikulturalismu. Pro potřeby této práce byly položeny následující výzkumné otázky.

- 1. Co tvoří podstatu multikulturalismu ve Velké Británii a jak se postupem času měnil?*
- 2. Z jakého důvodu došlo k tak zásadním změnám v přístupu k imigrantům? Co tyto změny znamenaly a jaký měly dopad?*
- 3. Co ve zkoumaném kontextu znamená pojem „britství“?*

Pro tuto práci byly stanoveny následující hypotézy.

Hypotéza (1): „*Narůstající restriktivní opatření v řízení imigrace v podobě nových integračních a kvalifikačních programů zavedených vládou po roce 2002 jsou ukazateli změn multikulturního modelu od integrace komunit k integraci jednotlivců.*“

Hypotéza (2): „*Tato nová vládní opatření ve svém důsledku znamenala změnu v řízení imigrace, což se projevilo snížením přílivu imigrantů do země.*“

Celá práce bude vystavěna na teoretických základech konceptu multikulturalismu. Protože se ale jedná o značně rozsáhlé téma, došlo k výběru dvou základních proudů v rámci multikulturalismu a jejich nejvýraznějších představitelů. Jedná se o komunitaristický multikulturalismus v čele s Charlesem Taylorem a liberální multikulturalismus, mezi jehož nejvýraznější postavy patří Will Kymlicka. K výběru těchto dvou odlišných teoretických souborů došlo proto, že se obsahem nejvíce blíží situaci ve Spojeném království – přeměně od integrace skupin k integraci jednotlivců do společnosti.

Text práce vznikl na pozadí empiricko-analytického přístupu. Metodologicky se jedná o jedinečnou případovou studii a to hlavně z důvodu vytvoření celkového kontextu zkoumaných událostí a zkoumání případu z hlediska jeho jedinečnosti. Dále je kromě kvalitativní metody, která provází významnou část práce, byla použita také kvantitativní metoda sběru dat. Tato data, z nichž jsou následně interpretovány závěry, vyjadřují počet a strukturu imigrantů vstupujících do Velké Británie v posledních deseti letech, jejich důvody pro imigraci a úroveň jejich uchycení na pracovním trhu.

Vzhledem k cíli práce je časové ohraničení stanoveno na období od roku 2000 do roku 2009. I přesto nebude chybět analýza poválečných snah státu o kontrolu imigrace a následující opatření. Jak již ale bylo naznačeno výše důraz připadá na události nového tisíciletí. Součástí britské společnosti jsou různé skupiny, komunity díky nimž se multikulturalismus mohl rozvíjet. Od evropských přistěhovalců po další mimoevropská etnika. Tato práce se nebude zaměřovat pouze na nějaký výčet z těchto skupin nebo jednu vybranou skupinu, do analýzy budou komplexně zahrnuty všechny skupiny přistěhovalců.

Hlavní členění práce je strukturováno do čtyř kapitol. První kapitolu tvoří úvod do problematiky multikulturalismu. Primárním cílem této kapitoly je seznámení se s hlavními pojmy, které s multikulturalismem bezpodmínečně souvisí a objasnění historických souvislostí, díky nimž došlo k jeho vzniku, což následně vede k interpretaci toho, co vlastně tvoří „gró“ multikulturalismu.

Druhou kapitolu tvoří teoretický základ, v jehož první podkapitole dochází k načrtnutí hlavních rozdílů mezi komunitaristickým a liberálním multikulturalismem a k vysvětlení důvodů, proč došlo k výběru těchto dvou názorových proudů. Následně navazují další dvě podkapitoly, přičemž každá z nich je prezentovaná jiným teoretikem multikulturalismu. Každý z nich pak do tohoto tématu přináší svébytný pohled a názory na multikulturní společnost, identitu i kulturu.

Stěžejní kapitolou je třetí část práce, která se zaměřuje podstatné rysy britské přistěhovalecké politiky a jejich proměny, zejména britského přístupu k imigrantům. První podkapitola mapuje zejména poválečné období, druhá obsáhlejší podkapitola postihuje situaci po roce 2000 spolu se změnami, ke kterým v britském pojetí došlo. Opomenuty nezůstávají ani nové imigrační a integrační programy a důvody pro jejich zavedení.

Čtvrtá kapitola je založena na vyložení základních dat souvisejících s legální imigrací přistěhovalců a jejich následné interpretaci. Jak se měnil příliv imigrantů od roku 2000? Jaké byly důvody pro imigraci? Mají různé skupiny přistěhovalců různé důvody pro přesídlení? Jakou zaměstnanost vykazují jednotlivé komunity? Pro lepší ilustraci zkoumaných jevů je text doplněn o tabulky a grafy.

Množství hlavně zahraniční literatury zabírající se touto problematikou je nepřehledné, tak jako autorů, kteří se byť jen okrajově zabývají multikulturalismem, imigrací nebo integrací přistěhovalců do společnosti. Rozsah tématu způsobuje i bádání mezi různými typy zpracování, může se jednat o politologickou, sociologickou, ekonomickou nebo právní literaturu. Tím je ovšem náročnější z tohoto množství selektovat relevantní zdroje. V českém prostředí se tomuto tématu sice věnuje pár jedinců, ale zato precizně. V poslední době lze pozorovat zvýšený zájem o problematiku integrace i u nás, hlavně v souvislosti s integrací Romů a asijských a východoevropských komunit do společnosti a hledání vhodného modelu integrace. Pro potřeby této práce bylo čerpáno z několika druhů zdrojů, ať se jedná o monografie, sborníky, odborné studie, odborné časopisecké články, doplňující novinové články nebo strategické vládní dokumenty, výroční zprávy, statistiky a průzkumy veřejného mínění jako primární prameny.

Z tuzemských autorů nelze neuvést dnešního předního českého politického filosofa a odborníka nejenom na problematiku teorie multikulturalismu a přistěhovalectví, Pavla Baršu, jehož monografie *Politická teorie multikulturalismu* byla velmi inspirující stejně jako kniha *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*, na které se podílel spolu s Andreou Baršovou. Tato monografie tvoří vhodný úvod do

studia přistěhovalectví zejména svým komplexním pohledem na tuto problematiku. Přínosnými z dílny těchto autorů byly rovněž jejich časopisecké články a příspěvky z konferencí. Rozsah jejich zájmu o tuto problematiku a následné zpracování z této dvojice dělá asi největší české odborníky na tuto oblast. Velkou oporou z českých badatelů byl rovněž Tomáš Hirt a jeho příspěvky ve sbornících. Tématický rozsah tohoto autora je orientován především na problematiku nacionalismu, etnicity a multikulturalismu.

Pro teoretickou základnu této práce byly primárně logicky použity texty Charlese Taylora *Politika uznání* a Willa Kymlicky *Multicultural Citizenship*, které ovšem samy o sobě působí velmi normativně, zejména esej *Politika uznání* od Ch. Taylora. Jeho interpretace pojmů jako identita, hodnota, rovnost je doplněna o komentáře P. Barši. Text W. Kymlicky je naopak dobře strukturovaný a přehledný, avšak ne všechny jeho myšlenky zapadají do kontextu této práce a proto byly vybrány pouze některé.

Dalším cenným zdrojem informací z kategorie literatury staly také myšlenky politologa Christiana Joppkeho promítnuté jak do formy monografie, tak do časopiseckých článků. Jmenovat na tomto místě všechny další citované odborné studie a články by bylo zbytečné. Většina z nich se tématicky zaměřuje na dílčí zkoumané jevy (např. segregaci komunit, integrační programy apod.) a budou citovány v průběhu práce.

Nezastupitelnou roli hrají rovněž primární prameny. Jedná se zejména o oficiální vládní dokumenty týkající se imigrace, příručka pro imigranty, vládní prohlášení a v neposlední řadě statistické zprávy i samotné statistiky vytvářející obraz o průběhu imigrace a struktuře imigrantů, kteří se mají integrovat do společnosti.

K výběru Spojeného Království jako země vhodné pro jedinečnou případovou studii, na niž budou následující stránky zaměřeny, došlo proto, že se jedná o stát, který má s přistěhovalectvím bohaté zkušenosti a i když po dobu jeho koloniální vlády byla jeho emigrace větší imigrace, dokázala se zde díky kombinací různých okolností vytvořit specifická forma přístupu k přistěhovalcům. O aktuálnosti tématu svědčí fakt, že záležitosti spojené s přistěhovalectvím figurují u britské veřejnosti na druhé příčce zájmu.

1. Multikulturalismus jako základ britské přistěhovalecké politiky

Velká Británie je jednou z evropských zemí, která přijala multikulturalismus jako svoji oficiální politiku a ve které se rozvíjel za specifických podmínek.¹ Zároveň je tato země v západoevropském kontextu chápána jako prototyp multikulturního modelu integrace přistěhovalců do společnosti. Za jakých podmínek, historických a kulturních souvislostí došlo k uchycení multikulturalismu do britské společnosti a jaká je vlastně jeho podstata odpoví tato kapitola.

Na úvod kapitoly náleží malé terminologické poznámky. Záměrně je v názvu práce použitý termín přistěhovalecká politika. Ten totiž svým obsahem postihuje jak imigrační, tak také integrační politiky. Imigračními politiky máme na mysli opatření, která regulují vstup imigrantů na území. Naopak integrační politiky jsou politiky, jejichž cílem je podpořit proces začleňování přistěhovalců, buď jako jednotlivců či skupin, do společnosti. Integrační politika často navazuje na imigrační opatření a to např. v případě, kdy se stát snaží nastavit svoji imigrační politiku tak, aby upřednostnil určitou skupinu nebo osoby.² Ve skutečnosti tak tyto politiky nelze striktně oddělit, protože spolu úzce souvisí, a proto je v podstatě povinností věnovat v této práci prostor pro obě politiky.

V průběhu celé práce se rovněž velmi frekventovaně objevuje slovo integrace a je vhodné ho celkového kontextu zasadit již v první kapitole. Co znamená integrace v souvislosti s přistěhovalectvím? Jako nejvhodnější definice vyjadřující integraci imigrantů do společnosti byla vybrána tato: „*Integrace odkazuje k zařazení nových jedinců nebo skupin do existujících společenských struktur, ve kterých jsou tyto soubory jedinců následně zapojovány do systému socio-ekonomických, právních a kulturních vztahů.*“³ V britském multikulturním modelu naznamená integrace asimilaci, ale zaměřuje se zejména na přijetí odlišností přistěhovalců.

1.1. Podstata konceptu multikulturalismu

S termínem multikulturalismus se můžeme setkat jak v oblasti praktické politiky, tak v akademické sféře, kde se vedou bouřlivé debaty nad jeho definicí, podstatou, koncepcí. Díky různorodým výchozím stanoviskům, se dá říci, že se jedná o obtížně uchopitelný soubor

¹ Ke státům, které se oficiálně přihlásily k politice multikulturalismu patří Velká Británie, Nizozemsko a Švédsko. (JOPPKE, Christian: *The retreat of multiculturalism in the liberal state: theory and policy*. The British Journal of Sociology, 55, 2004, č. 2, s. 253.)

² BARŠOVÁ, Andrea – BARŠA, Pavel: *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno, Mezinárodní politologický ústav 2005, s. 10-11.

³ HECKMANN, Fridrich – SCHNAPPER, Dominique: *The integration of immigrants in European Societies: National Differences and Trends of Convergence*. Stuttgart, Lucitus 2003, s. 46

myšlenek, postojů či strategií uplatňovaných v praxi. Zároveň je multikulturalismus klasifikován jako ideologie, koncept, diskurz či hnutí, ale také jako hodnota, postoj, problém nebo výzva.⁴ Velmi často je ovšem používán pouze jako pojem bez bližšího určení.

Bhikhu Parekh například o multikulturalismu tvrdí, že není vhodné ho popisovat jako politickou doktrínu s programovým obsahem nebo filosofický směr s jasně zřetelnou teorií o postavení člověka ve světě. Naopak je nezbytné uvědomení si několika zásadních předpokladů. Za prvé, každý člověk je nějakým způsobem zakořeněný v kultuře, v jejíchž strukturách vyrůstá a žije a ve které organizuje svůj život a společenské vztahy. Za druhé, různé kultury reprezentují rozdílné představy o dobrém životě. Z tohoto důvodu je potřeba dalších kultur k pochopení sebe sama, rozšíření svých intelektuálních a morálních horizontů apod. A konečně za třetí, každá kultura je vnitřně pluralitní a reflektuje nepřerušovaný dialog mezi různými tradicemi a prvky myšlení.⁵

V rámci rozpravy o multikulturalismu není možné vyhnout se několika pojmům, které s ním úzce souvisí a které budou v této práci používány. Už samotný pojem multikulturalismus obsahuje slovo *kultura*. Předpona „multi“ nás pak neinformuje pouze o tom, že se jedná o množství kultur, ale zároveň naznačuje, že jsou to kultury různé, kultury různých druhů. V souvislosti s multikulturalismem tak může kultura označovat kulturní tradici (například tradici židovskou, islámskou atd.), ale také identitu jazykovou, náboženskou nebo etnickou.⁶

Mezi další problematické pojmy patří již výše zmíněná *identita*. Jako nahrazení pojmu *identita* je možno použít slova „stejnost“ nebo „ztotožnění (se)“. Multikulturalismus pak chápe identitu jako daný předpoklad, který je podstatou každého individua, resp. skupiny, a zároveň nabízí jedinci spojování s etnickou nálepkou a jemu nezbývá nic jiného než tuto identifikační nabídku přijmout.⁷ Navzdory tomuto tvrzení ovšem nastala neobvyklá situace právě ve Velké Británii. Podle zjištění národního statistického úřadu z ledna 2004 popsali čtyři z pěti obyvatel afro-karibské komunity svou národní identitu jako „britskou, anglickou, skotskou, velšskou a irskou“ a takřka tři čtvrtiny osob indického, pákistánského a

⁴ HIRT, Tomáš: *Svět podle multikulturalismu*. In: HIRT, Tomáš – JAKOUBEK, Marek: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*. Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2005, s. 9.

⁵ PAREKH, Bhikhu: *What is multiculturalism?*
<http://www.india-seminar.com/1999/484/484%20parekh.htm>.

⁶ SARTORI, Giovanni: *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: Esej o multietnické společnosti*. Praha, Dokořán 2005, s. 44.

⁷ HIRT, T.: *Svět podle multikulturalismu*. In: HIRT, T. – JAKOUBEK, M.: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*. s. 26-35.

bangladéského původu popsaly svou národní identitu obdobně.⁸ V rovině národní být Britem znamená např. udržování respektu k zákonům, parlamentním a demokratickým politickým strukturám, tradičním hodnotám, rovným právům apod.⁹

Jako dvě synonyma mohou působit slova rasa a etnikum, ve své podstatě ale každé znamená něco jiného. Zatímco *etnikum* pochází z řečtiny, *rasa* je slovo moderního původu. Během jazykového vývoje se však významové pole pojmu etnikum rozšířilo více než pole pojmu rasa. Etnická identita nezahrnuje pouze identitu rasovou, ale identitu založenou na charakteristických jazykových rysech, zvyklostech a kulturní tradici. Rasová identita naopak v zúženém smyslu označuje především identitu biologickou, která je na nejnižším stupni dána barvou pleti.¹⁰ V každém případě se jedná o skupinu (komunitu, minoritu), přičemž různí autoři používají různých názvů a přívlastků („etnická“ skupina nebo také „rasová skupina“) a v této práci mezi nimi nebude rozlišováno.

Téměř žádný pokus o definici multikulturalismu se neobejde bez pojmů jako kultura, hodnota, rozdílnost, rovnost a v případě Spojeného království také „britství“, které v rámci rozpravy o multikulturalismu vytváří svoji vlastní podkategorii. Profesor Bernard Crick nevidí neslučitelnost mezi multikulturalismem a „britstvím“. „*Britství musí být součástí multikulturalismu.*“¹¹ Ruth Lea k tomu dodává, že „*britství nebo jak to nazvat je právě to, co drží společnost pohromadě.*“¹²

V takové pluralitní a rozmanité společnosti jakou tvoří právě ta britská je „britství“ důležitým konceptem, který funguje jako jádro společně sdílených hodnot. I když je „britství“ definováno různě, a těmito rozdílnými definicím bude v následujícím textu vyčleněn prostor, nemělo by být chápáno jako něco universálního, co je společné pro všechny komunity ve společnosti. Naopak by se mělo jednat o dynamický základ interakce mezi jednotlivými skupinami, které si zachovávají své diference.

1.2. Ideové kořeny multikulturalismu

Multikulturalismus jako myšlenkový proud vznikl v průběhu 60. let 20. století ve Spojených státech v souvislosti s tzv. etnorevitalizačními hnutími, jejichž požadavkem bylo

⁸ BARŠOVÁ, Andrea – BARŠA, Pavel: *Od multikulturalismu k občanské integraci. Proměny v západoevropských politikách integrace přistěhovalců*. Sociální studia, 2005, č. 1, s. 55.

⁹ JOHN, Cindy.: *So what exactly is multiculturalism?*

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/3600791.stm

¹⁰ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *Od multikulturalismu k občanské integraci. Proměny v západoevropských politikách integrace přistěhovalců*. s. 46.

¹¹ JOHN, C.: c. d.

¹² Tamtéž.

politické uznání různých skupin či komunit odvolávajících se na společný etnický původ.¹³ Zcela nepřijatelné pro tyto skupiny bylo přijetí koncepce „tavícího kotle“ („melting pot“), která se zakládá na představě slévání různých tradic a kulturních praktik v jednu univerzální kulturu. Tento proces tak byl postupně nahrazen metaforou „salátové mísy“ („salad bowl“), ve které je různým etnickým skupinám uchována jejich kulturní pestrost.

Zastřešujícím pojmem tohoto trendu se stal právě multikulturalismus, který se záhy rozvíjí i v dalších státech, přičemž v rámci každého z nich dochází k jeho specifické recepci¹⁴ neboli k svébytnému typu aplikace multikulturalismu, a to v závislosti na konkrétních podmínkách a historických souvislostech. A tak na rozdíl od Spojených států, kde tato ideologie odpovídala na společenskou poptávku po vytvoření národní identity, v Evropě se rozvíjí multikulturní politika především v návaznosti na rostoucí imigraci a následnou změnu ve složení obyvatel.¹⁵

Politika evropských států, které se dnes veřejně přihlašují k multikulturalismu, ovšem nebyla vždy multikulturní. Zvláště v předválečném období byl součástí budování národů, které bojovaly o rozdělení zámořských území, asimilacionismus. V 60. letech dostává termín asimilacionismus pejorativní nádech a v situaci narůstající kulturní plurality uvnitř západních společností je možno po přistěhovalcích chtít jen asimilaci do občanského národa, nikoli do určitého životního způsobu.¹⁶ Zajišťování nediskriminace, rovných příležitostí, individuálních práv a svobod přistěhovalců a ochrana jejich kulturních praktik se staly základními znaky multikulturalismu.

Ve Velké Británii se nikdy neobjevila snaha o aplikaci politiky „tavícího kotle“ a navzdory proklamované nadřazenosti anglické kultury se vždy ponechával otevřený prostor i pro jiné kolektivní identifikace. V tomto modelu se společnost chápe jako složená nikoliv pouze z individuálních občanů, ale i z různých regionálních skupin, které vstupují do veřejného prostoru se svými zvláštními požadavky. Pojetí kultur je ovšem hierarchizované – anglická kultura je nadřazena kulturám ostatním.¹⁷ I přesto je zde ale dán prostor pro ostatní skupinové identifikace. Multikulturní model se postupem času měnil a vyvíjel, často se hovoří

¹³ HIRT, T.: *Svět podle multikulturalismu*. In: HIRT, T. – JAKOUBEK, M.: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*. s. 14.

¹⁴ Tamtéž, s. 15.

¹⁵ BARŠOVÁ, Andrea: *Integrace přistěhovalců v Evropě: od občanské integrace k multikulturalismu a zpět?* Příspěvek na konferenci *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*, 24. ledna 2005, s. 2.

http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/ABarsova_Integrace_pristehovalcu_v_Evrope.pdf.

¹⁶ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 39.

¹⁷ BARŠA, Pavel: *Politická teorie multikulturalismu*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 1999, s. 10.

o přechodu od integrace skupin k integraci jednotlivců, v Británii se jedná hlavně o integraci do jazykové a politické kultury. Tyto změny v trendech vedly k výběru dvou odlišných filosofických proudů – komunitarismu a liberalismu jako teoretického rámce, jenž tyto difference nejlépe vystihuje.

2. Analytická východiska

Cílem této části práce je vytvořit pevný a koherentní teoretický rámec založený na akademické debatě mezi dvěma proudy multikulturalismu – komunitarismem a liberalismem představovanými různými politickými filosofy. Jak se jednotlivé směry od sebe liší a co mají společné? Jaké jsou hlavní atributy jednotlivých proudů? Jakou lze vidět spojitost mezi teoretickým dialogem a praktickou stránkou integrační politiky? Prostor na odpovědi je určen následujícím podkapitolám, které budou odrazem změn na britských ostrovech v přístupu k přistěhovalcům.

2.1. Multikulturalismus komunitaristický a liberální

Filosofie multikulturalismu není homogenní a již od jeho samotného vzniku, tedy od 60. let 20. století, se objevují různé názorové proudy reagující na postavení člověka, resp. skupin ve společnosti. Z tohoto důvodu dochází k formování tří myšlenkových směrů, jedná se o komunitaristický (pluralistický), liberální a kritický multikulturalismus.¹⁸ V této práci bude ovšem určen prostor pouze pro pluralistický a liberální multikulturalismus. Kritický multikulturalismus¹⁹, který vznikl až v průběhu 90. let minulého století, je považován za poměrně nový ideový trend s úzkým počtem zastánců, jejichž teze pronikají do akademické sféry pouze sporadicky. Zde náleží malá poznámka k samotným názvům; pluralistický multikulturalismus je označení používané zejména v prostředí mediálním, politickém, ale také akademickém a je ve své podstatě totožný s politicko-filosofickou koncepcí zvanou komunitarismus.²⁰ Uvedené pojmy v tomto textu nebudou zaměňovány a bude používán pouze termín komunitaristický multikulturalismus.

Název této kapitoly vychází ze dvou protichůdných postojů v rámci multikulturalismu. Ač se jedná o otázku z velké části filosofickou, nastolené koncepty se promítají i do politiky praktické. V rámci debaty o multikulturalismu a jeho následné aplikaci do reálné politiky, by bylo neodmyslitelné tyto názorové proudy nezmínit. Co mají oba směry společné, je zdůraznění práva na udržení skupinové difference. Pro liberály je ale toto právo pouze

¹⁸ HIRT, Tomáš: *Multikulturalismus: uzavřená kapitola nebo aktuální politická vize?* In: ŠUBRT, Jiří (ed.): *Soudobá sociologie III*. Praha, Karolinum 2008.

¹⁹ Ústředním tématem kritického multikulturalismu je třídní nerovnost ve smyslu udržování socio-ekonomické rozvrstvenosti mocenskými strukturami dominantních kultur. I přes uznávání kulturních diferencí především pluralistickým multikulturalismem, spočívají podle kritického multikulturalismu nejdůležitější problémy těch, kdo nespádají do bělošské, mužské a střednětřídní normy, především v chudobě a oddělenosti od moci. (HIRT, T.: *Multikulturalismus: uzavřená kapitola nebo aktuální politická vize?* In: ŠUBRT, J. (ed.): *Soudobá sociologie III*.)

²⁰ Tamtéž.

prostředkem k nastolení rovnosti lidí jako příslušníků lidského druhu, komunitaristé se jeho zajištěním ocitají již u svého cíle, jímž je nastolení rovnosti lidí jako příslušníků zvláštních skupin.²¹ Komunitaristé se tak pohybují pouze mezi skupinami, liberálové ze skupin esencializují jejich jednotlivé členy.

Podle komunitaristů není národní společenství společenstvím individuálních občanů, ale jedná se o společenství mnoha společenství. Základní jednotkou společenského uspořádání je skupina nebo komunita občanů, nikoli lidská osoba. Tato koncepce vychází z předpokladu, že morálku, sdílené hodnoty a lidství vůbec lze rozvíjet pouze v kontextu komunity a její kultury.²² Skupiny jsou esencializovány a jednotlivci tak jsou segregováni podél skupinových hranic.

Liberalismus se v rámci škály moderních přistěhovaleckých politik pohybuje těsně ve středu mezi universalistickým individualismem a partikularistickým kolektivismem. Normativně vzato je liberalismus individualistický, ale pro zajištění podmínek rovné důstojnosti jednotlivce mu však nezbyvá, než se spolehnout na kolektivní entitu – národní stát.²³ Ideálem tohoto směru je integrace jednotlivců, neboli členů rozličných skupin, do občanského společenství sobě rovných a rovnoprávných osob. Liberální multikulturalismus nenabízí politické uznání různých skupin a symbolické uznání jejich kultur jako konečný cíl, nýbrž jako prostředek vedoucí k zajištění individuální občanské rovnosti členů těchto skupin při současném zachování jejich skupinových identit a sdílených kulturních praxí.²⁴ Liberální multikulturalisté považují za důležitou integraci jednotlivých osob, neboli členů rozličných skupin do širšího národního celku. Zároveň liberálové zdůrazňují mnohost různých „my“ či skupin, do kterých může jednatlivec patřit na základě vlastního svobodného rozhodnutí.

K výběru těchto dvou na první pohled odlišných směrů došlo z důvodu, že oba proudy téměř dokonale odrážejí situaci v přístupu k imigrantům a koncepci integrační politiky ve Velké Británii. Británie odmítla „tavící kotel“ a rozhodla se pro toleranci přistěhovaleckých skupin a jejich vlastních národních kultur. K posunutí těžiště přichází s rokem 2002, kdy dochází ke zdůrazňování integrace jednotlivců do jazykové a politické kultury. Důvodem pro tyto změny mohla být předchozí neúspěšná integrační politika, která vedla k segregaci etnických skupin, následné nezaměstnanosti a závislosti na sociálních dávkách, ale také např.

²¹ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 45.

²² HIRT, T.: *Multikulturalismus: uzavřená kapitola nebo aktuální politická vize?* In: ŠUBRT, J. (ed.): *Soudobá sociologie III*.

²³ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 27.

²⁴ HIRT, T.: *Multikulturalismus: uzavřená kapitola nebo aktuální politická vize?* In: ŠUBRT, J. (ed.): *Soudobá sociologie III*.

neuspokojivé výsledky průzkumů veřejného mínění o otázce imigrace. Těmto tématům bude věnován prostor v analytické části. V každém případě tyto změny odrážejí diskuzi na poli filosofickém, mezi komunitaristickým a liberálním multikulturalismem.

2.2. Charles Taylor a jeho politika uznání

Jak již bylo uvedeno výše, hlavní spory o multikulturalismus se odehrávají na liberálně-komunitaristickém poli. Zatímco individualističtí liberálové považují člověka za příslušníka lidského druhu, obdařeného přirozeným univerzálním rozumem, komunitaristé ho považují za příslušníka určitého společenství se zvláštní kulturou, které odpovídá rozum partikulární.²⁵ Charles Taylor ve své eseji *Politika uznání* často používá pojmy jako důstojnost, rovnost, uznání, identita. A v různém kontextu používá také slovo kultura. Ideálním stavem podle tohoto autora v rámci diskuzi o multikulturalismu je situace, kdy je zachována kulturní integrita jednotlivých etnických menšin.

Podle Ch. Taylora jsme utváření prostřednictvím uznání a zároveň máme všichni uznávat rovnou hodnotu různých kultur (etnických skupin), že je nemáme nechat jen žít, ale máme také uznávat jejich hodnotu. Mnohonárodní společnosti se dle autora mohou rozpadnout proto, že jedna skupina neuznává rovnou hodnotu druhé skupiny.²⁶ Různé skupiny chápe jako heterogenní jednotky a nestojí o jejich universalizaci. „Právě tak jako musejí mít všichni lidé – nehladě na rasu nebo kulturu – rovná občanská práva a rovná volební práva, měli by se všichni těšit z předpokladu, že jejich tradiční kultura má hodnotu.“²⁷

Stejně závěry vyvozuje i s pojmy jako identita nebo rovnost. Pokud budeme tvrdit, že přistupujeme ke kultuře s předpokladem, že vykazuje nějakou hodnotu, bylo by nemístné tvrdit, že jsou si všechny kultury rovné, i když by si každý člověk zasloužil rovný ohled v důsledku toho, že je obdařen obecně lidskými vlastnostmi především schopnosti rozumu a z ní vyplývající schopnosti svobodné volby.²⁸ V současné době je podle autora nepřijatelný požadavek rovného uznání. I přesto si ale cení rozdílnosti jednotlivých kultur, skutečnými hodnotovými soudy předpokládá splnutí hodnotových horizontů.²⁹ Pouze pozitivní soudy by totiž podle Ch. Taylora vedly k homogenizaci a universalizaci, které následně deformují zvláštní identity. A právě podpora „zvláštního“ vede ke kulturním rozdílům, které se mají

²⁵ BARŠA, P.: *Politická teorie multikulturalismu*. s. 70

²⁶ TAYLOR, Charles: *Politika uznání*. In: CHARLES, Taylor – GUTMANNOVÁ, Amy: *Multikulturalismus: zkoumání politiky uznání*. Praha, Filosofía 2001, s. 80-81.

²⁷ Tamtéž, s. 85.

²⁸ BARŠA, Pavel: *Multikulturalismus a liberální politická teorie*. Politologický časopis, 1996, č. 2, s. 164.

²⁹ TAYLOR, Ch.: c. d., s. 87.

zachovat. Nutno ovšem podotknout, že se stále hovoří o nikoli uznání jednotlivce jako příslušníka lidského druhu, ale o uznání partikulárních skupin.

Uchovávaní kulturních rozdílů mezi skupinami je jedním ze znaků britské integrační strategie. V žádném případě nedochází k smývání rozdílů mezi nimi a to i přesto, že zde můžeme vidět nadřazenost jedné kultury, a to kultury anglické. Tariq Modood v rámci diskusi o rovnosti hovoří o konceptu „multi“. Kultury, které vedle sebe existují jsou různorodé a všechny vlastní identitu a další elementy založené na původu, barvě pleti, kultuře, etnicitě a náboženství. Tyto skupiny mají rozdílné socio-ekonomické pozice a v žádném případě nejsou „o nic horší než průměrný bílý Brit.“³⁰

Integrace neznamená asimilaci, ale pluralistické uznání dalších identit, jejichž dekonstrukce podle komunitaristů není nutná. Identita se chápe jako kolektivní záležitost, ne pouze jako identita individuální. A aby multikulturní model fungoval správně je nutný určitý druh interakce mezi těmito skupinami, výměna informací a následné vytvoření něčeho nového. Vzhledem k multikulturní povaze britské společnosti je právě kulturní rozmanitost jednou ze silných stránek Velké Británie a její politický systém je založený na rozdílných hodnotách.³¹

Pokud se pozastavíme nad pojmem „britství“, musíme dát dohromady všechny výše zmíněné pojmy – rovnost, koncept „multi“ a identitu. Být Britem znamená uchovat si svoje kulturní hodnoty, proto pojem „britství“ úzce souvisí s multikulturalismem.³² Ovšem příklon k občanské integraci, kterou jsme zaznamenali po roce 2000, znamenala i rekonstrukci pojmu „britství“ a to takovým způsobem, aby se stalo etnicky i kulturně inkluzivnějším a zároveň uchovalo a posílilo své politické hodnoty.³³

2.3. Liberální multikulturalismus Willa Kymlicky

Odlíšná stanoviska zastává multikulturalismus liberální, jehož nejvýraznější postavou je kanadský politický filosof Will Kymlicka. Tento druh myslitelů, k nimž patří i W. Kymlicka, předpokládá pevný kulturní kontext jako jeden ze základních lidských zájmů, jehož uspokojení je jak základní podmínkou rozvoje individuální svobody, tak předpokladem pocitu rovné důstojnosti. A má-li liberální stát zachovávat rovný respekt ke všem svým občanům, plyne z toho v multikulturní společnosti nutnost politického uznání kulturních

³⁰ MODOOD, Tariq: *Multiculturalism or Britishness: a False Debate. Connections*, 2004/2005, s. 9.

³¹ JOHN, C.: c. d.

³² MODOOD, T.: c. d., s. 9.

³³ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *Od multikulturalismu k občanské integraci. Proměny v západoevropských politikách integrace přistěhovalců*. s. 55.

diferencí veřejnými institucemi.³⁴ V nezákladnějším smyslu tak je nutné podle W. Kymlicky dbát na to, aby chce-li stát zahrnující více kulturních skupin uznat své občany rovně jakožto lidi, musí je uznat také jakožto příslušníky těchto skupin, a nikoliv pouze jako příslušníky lidského druhu.³⁵

Ve své knize *Multicultural Citizenship* předkládá koncepci menšinových práv a snaží se dokázat, že klíčová hodnota příslušnosti k národní kultuře a „skupinově diferencovaná práva“ kulturních menšin jsou nejen kompatibilní s liberální politickou teorií, ale že jsou její konstitutivní součástí.³⁶ Při úvahách o multikulturním uspořádání je nezbytné zmínit tři typy skupin, které W. Kymlicka odlišuje. Jedná se o národní minority (samosprávné společnosti žijící v rámci širších státních útvarů), etnické skupiny (imigranti, kteří opustili své národní společenství a žijí na území cizího státu) a nová sociální hnutí (marginalizované skupiny obyvatelstva v rámci národního nebo vlastního společenství). Významný předěl existuje mezi prvními dvěma kategoriemi. Zatímco národní minority projevují vůli udržet se jako odlišné společnosti uvnitř většinové kultury a žádají různé formy samosprávy a autonomie, etnické minority, které pocházejí z jiné země pouze žádají, aby byly přijaty za plné členy země, která je přijala.³⁷

V návaznosti na tři typy kolektivit dělí W. Kymlicka menšinová práva do tří kategorií. Skupina první, práva na samosprávu, převádějí část práva na menší politické jednotky, takže národní minority nemůžou být přehlasovány většinou. Rozhodnutí se většinou týkají jejich kultury a záležitostí jako školství, imigrace, jazyka, rodinného práva atd. Práva polyetnická mají chránit specifické náboženské a kulturní zvyky nebo praktiky, jejichž cílem je integrace jednotlivců do širší společnosti, nikoli jejich samospráva. Třetí skupinu tvoří práva na mimořádnou politickou reprezentaci, která vyplývají z různých požadavků etnických minorit, které jsou podprezentovány v politických institucích. Podle W. Kymlicky pomáhají tyto tři formy skupinově různorodých práv redukovat zranitelnost etnických skupin vůči ekonomickým tlakům a politickým rozhodnutím většiny ve společnosti a jsou nutnou podmínkou rovné svobody a důstojnosti příslušníků kulturní menšiny a většiny.³⁸

Ve většině případů se ovšem jedná o velmi citlivá témata, která se často týkají víry a náboženství. Ve Velké Británii se o těchto tématech debatuje ve veřejném prostoru, jednotlivá etnika ale nemají tu pravomoc, aby o nich rozhodovaly samy. Velkou diskusi například

³⁴ BARŠA, P.: *Multikulturalismus a liberální politická teorie*. s. 173.

³⁵ BARŠA, P.: *Politická teorie multikulturalismu*. s. 76-77.

³⁶ BARŠA, P.: *Multikulturalismus a liberální politická teorie*. s. 168.

³⁷ KYMLICKA, Will: *Multicultural Citizenship*. New York, Oxford University Press 1995, s. 10-12.

³⁸ Tamtéž, s. 37-52.

vyvolala tzv. naplánovaná manželství, což je zvyk typický pro pákistánské a bangladéšské komunity, kdy rodiče nechají pro svou dceru nebo syna dovézt partnera ze své domoviny. Tento obyčej je pro západní liberální společnost nepřijatelný, po proběhlém dialogu, ale obě strany došly k závěru, že zákaz by vyslal špatný signál oznamující těmto skupinám, že nejsou součástí britské společnosti.³⁹ Stejně tak byla udělena výjimka v případě dalších neevropských zvyklostí, jako např. Sikhům z povinnosti nosit ochranné helmy při stavebních pracích nebo Židům a muslimům výjimka z předpisů o zabíjení zvířat.⁴⁰ Jasně meze jsou ovšem na druhou stranu vyčleněny záležitostem, které zasahují do lidských práv: je zakázána ženská obřízka, polygamie nebo rodinné spalování nebožtíků hinduisty.⁴¹

W. Kymlicka nahrazuje termín multikulturalismus definicí multikulturního státu, který má vyjádřit aktuální společensko-politické uspořádání a o kterém tvrdí, že je to „*stát jehož členové buď patří k různým národům (mnohonárodní stát), nebo emigrovali z různých národů (polyetnický stát) a tento fakt je důležitým aspektem osobní identity a politického života.*“⁴² Uvedené společenské uspořádání se ovšem nevylučují, a tak mnohonárodní stát může být zároveň polyetnický.

Koncepce a typologie W. Kymlicky je velmi konkrétní a vytváří pevný rámec v debatě o multikulturalismu. Zároveň se snaží vytvořit jistou formu alternativy k abstraktně individualistickému liberalismu, jenž je teoreticky nekonzistentní a prakticky neudržitelný, tak ke komunitaristickému liberalismu Ch. Taylora.⁴³ V praktické rovině by se v ideálním případě jednalo o kompromis, čili jak o ochranu univerzálních práv, tak veřejné uznání zvláštních kultur.

³⁹ JOPPKE, Ch.: *The retreat of multiculturalism in the liberal state: theory and policy*. s. 251.

⁴⁰ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 118.

⁴¹ BARŠA, P.: *Politická teorie multikulturalismu*. s. 230.

⁴² KYMLICKA, W.: c. d., s. 18.

⁴³ BARŠA, P.: *Multikulturalismus a liberální politická teorie*. s. 173.

3. Proměny britské přistěhovalecké politiky

Cílem této části práce je poukázat na změny, které postihly britskou přistěhovaleckou politiku a změnily její přístup k přistěhovalcům od prvních poválečných pokusů dohlížet na imigraci do roku 2009.

3.1. Poválečné pokusy o kontrolu imigrace

Dva základní faktory jsou typické pro formování přistěhovalecké politiky Velké Británie a těmi jsou její ostrovní poloha a koloniální historie. Původ britského konceptu „pluralistické integrace“ je spojen s historií a ideou impéria jako politického tělesa, v němž společně koexistují různé etnické a regionální kultury, i přesto že jsou nerovné a podřízené anglické kultuře.⁴⁴ Britové tak vždy respektovali ostatní kultury a pohlíželi na ně jako na něco, co nemá být asimilováno, ale spíše inkorporováno pod britskou korunu.⁴⁵ Po přistěhovalcích se nežádalo, aby se stali Brity, ale očekávalo se od nich, že si budou své zvyky a způsob života pěstovat ve svých komunitách a to takovým způsobem, který nebude narušovat postavení anglické kultury.⁴⁶

Po rozpadu koloniálního impéria dochází k situaci, kdy se Velká Británie snaží zabránit velkému množství přistěhovalců z bývalých kolonií. Roku 1948 byl vydán *British Nationality Act*, který dal rovná práva odhadovaným 600 miliónům obyvatelům rozpadlého impéria, co se týče možnosti vstupu a pobytu na území Velké Británie.⁴⁷ V praxi ovšem fungoval program rekonstrukce poválečného státu, díky němuž bylo možno nabírat pracovníky z řad hlavně bývalých polských vojáků bojujících pod britskou korunou, ale také ostatních občanů primárně z východní a jižní Evropy. Stát tak ve skutečnosti upřednostňoval evropskou pracovní sílu před obyvateli svých bývalých kolonií.

I přes tyto skutečnosti docházelo k stále narůstajícím migračním proudům ze zemí „Nového“ Commonwealthu⁴⁸, což následně vedlo v roce 1962 k přijetí *Commonwealth Immigrants Act*, který lze také považovat jako reakci na rasové nepokoje v Nottinghamu a Londýně. V podstatě se jednalo o revizi zákona z roku 1948, díky níž byla umožněna

⁴⁴ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *Od multikulturalismu k občanské integraci. Proměny v západoevropských politikách integrace přistěhovalců*. s. 54.

⁴⁵ BARŠOVÁ, A.: *Integrace přistěhovalců v Evropě: od občanské integrace k multikulturalismu a zpět?* s. 7.

⁴⁶ BARŠA, P.: *Politická teorie multikulturalismu*. s. 221.

⁴⁷ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 110.

⁴⁸ Za země „Nového“ Commonwealthu lze označit státy jako Indie, Pákistán a západní přilehlé oblasti Indie. (MESSINA, Anthony. M.: *The Impacts of Post-WWII Migration to Britain: Policy Constraints, Political Opportunism and the Alternation of Representational Politics*. s. 263). K zemím „Starého“ Commonwealthu naopak patří Kanada, Nový Zéland a Austrálie. (BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 111)

imigrační kontrola osob, jejichž pasy byly vydány v britských koloniích nebo protektorátech.⁴⁹ Také byly zavedeny kvóty pro přísun pracovních sil.⁵⁰ Tato restriktivní opatření lze chápat jako filtrační nástroje, která se ve větším měřítku objevila v zákoně z roku 1968 (*Commonwealth Immigrants Act*), a podle něhož museli držitelé britských pasů, jež chtěli vstoupit na britské území, prokázat konkrétní vazby na Spojené království (např. narození na jeho území nebo původ rodičů či prarodičů).⁵¹

Podle Christiana Joppkeho je původem a podstatou této státní politiky zamezování vstupu a usazení bývalých subjektů impéria.⁵² K radikálnějším tvrzením tohoto autora patří vyjádření, že jedním ze zdrojů multikulturalismu ve Velké Británii je prázdné pojetí občanství, které sice nezavádí asimilační požadavky na nové členy, ale uděluje jim pouze jedno právo – právo usídlit se ve Spojeném království.⁵³ Ve skutečnosti zde ale určitý typ asimilace existoval a to zapojení do širokého a komplexního prostoru představovaného anglickou kulturou, ovšem za předpokladu zachování si vlastních skupinových rozdílností.

Zároveň je v tomto období 60. let možné pozorovat jisté změny vlažného přístupu britské vlády k toleranci skupinových diferenciací. Podle Pavla Barši, jehož tvrzení působí optimističtěji, právě díky politice labouristických vlád byla tato tolerance skupinových odlišností doplňována důrazem na individuální rovnost a právě z této proměny vzešla specifická evropská varianta multikulturalismu.⁵⁴ Následná podpora tohoto rovného zapojení příslušníků etnických komunit měla být navíc spojena s ochranou jejich kulturně-skupinové příslušnosti.⁵⁵ Tento druh politiky byl pak britskými vládami podporován nepřetržitě od 60. let.

Dalšími zákony, které eliminovaly ekonomickou imigraci a revidovaly právo trvalého pobytu ve Spojeném království se staly *Immigration Act* (1971) a *British Nationality Act* (1981). Po těchto dalších omezeních imigrace se jejími hlavními cestami staly dvě formy

⁴⁹ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 111.

⁵⁰ Potencionální pracovníci byli rozděleni do několika kategorií podle svých schopností a dovedností. Na kategorie A (lidé, kteří uvedli konkrétní pracovní pozici i svého zaměstnavatele) a B (lidé vzdělaní, s určitými dovednostmi a znalostmi, užiteční pro Británii) bylo vyhrazeno 20 800 pracovních povolení ročně. Na kategorii C (nekvalifikovaní pracovníci) bylo vyhrazeno ročně 10 000 pracovních povolení. (HANSEN, Randall: *Citizenship and Immigration in Post-war Britain*. New York, Oxford University Press 2004, s. 110) Už v 60. letech tedy lze pozorovat snahy o kontrolu vstupu pracovníků na britský trh pomocí kvalifikačních kritérií.

⁵¹ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 111.

⁵² JOPPKE, Christian: *The Immigration and the Nation-State: The United States, Germany and Great Britain*. New York, Oxford University Press 1999, s. 100.

⁵³ Tamtéž, s. 233.

⁵⁴ BARŠA, P.: *Politická teorie multikulturalismu*. s. 221.

⁵⁵ Tamtéž, s. 225.

přistěhovaectví – prostřednictvím sjednocování rodin a prostřednictvím získání politického azylu.⁵⁶

Jako liberálně-demokratický stát Velká Británie samozřejmě zajišťovala všem kulturně rozdílným skupinám rovné a nediskriminační podmínky podložené několika zákony zaměřené proti rasové diskriminaci (*Race Relations Acts* z roku 1965, 1968 a 1976). I přesto se v 90. letech objevily určité mezery vykazující nedostatečnou integraci druhých a třetích generací přistěhovalců,⁵⁷ které spolu s nárůstem imigrace v této době vedly ke změně britského přístupu k přistěhovalcům.

3.2. Nové imigrační politiky

K zásadním revizím došlo na přelomu tisíciletí, kdy je možno zaznamenat určité posuny v koncepci přistěhovalecké politiky. Významným dokumentem se stala zpráva *Secure Borders, Safe Haven* z roku 2002, která připravila novou agendu v oblasti řízení imigrace i integrace cizinců. Britská společnost se nadále chápe jako multikulturní⁵⁸ a migrace společně s kulturní rozdílností jako charakteristický znak Velké Británie. Samostatnou kapitolou zprávy je část pod názvem „Občanství a národnost“, která předznamenává nové trendy v oblasti získávání občanství a integrace jednotlivých cizinců. Je zvýšena důležitost přijetí britského občanství a to např. zavedení slavnostních ceremonií při získání občanství, je urychlen proces získávání občanství a jsou zavedeny jazykové a vzdělávací kurzy pro žadatele.⁵⁹ Do praxe se tyto principy dostaly přijetím *Nationality, Immigration and Asylum Act* v prosinci 2002.

K dalšímu zásadnímu pokusu v oblasti kontroly řízení imigrace patří dokument z roku 2005. Jedná se o pětiletý plán pro azyl a přistěhovaectví *Controlling our Borders: Making Migration Work for Britain*. Program vychází z toho, že imigrace je pro stát ekonomicky prospěšná, je třeba ale zavést přísnější kritéria. Proto zpráva počítá se zavedením bodového systému, který umožní vstup do Británie kvalifikovaným a ekonomicky prospěšným pracovníkům. Zároveň by mělo dojít k předcházení nelegální imigrace a to zpřísněním

⁵⁶ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *Přistěhovaectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 111.

⁵⁷ Tamtéž, s. 165.

⁵⁸ *Secure Borders, Safe Haven: Integration with Diversity in Modern Britain*. Home Office 2002, s. 29.

<http://www.archive2.official-documents.co.uk/document/cm53/5387/cm5387.pdf>

⁵⁹ Tamtéž, s. 31.

kontroly ještě před vstupem na britské území nebo zavedením prohlídek jednotlivých pracovišť, která mají nelegální imigraci předcházet.⁶⁰

Od roku 1997 bylo vydáno celkem osm imigračních zákonů. K těm posledním patří *Borders, Citizenship and Immigration Act* z roku 2009, který měl radikálně zjednodušit a konsolidovat imigrační právo. Dochází ke zpřísnění hraničních kontrol a opět je diskutována otázka občanství, která tvoří zřejmě nejkontroverznější část zákona. Podle zákona může cizinec požádat o udělení občanství po osmi letech pobytu ve Spojeném království nebo po pěti letech v případě, že se zde uzavřel sňatek. Tato doba může být za splnění několika podmínek zkrácena buď na šest nebo tři roky.⁶¹

3.3. Změny občanské integrace cizinců ve Velké Británii od roku 2002

Kořeny současné integrační politiky Spojeného království je možno vidět v roce 2000. V tomto roce byla vyšla tzv. Parekhova zpráva, oficiální dokument nese název *The Future of Multi-Ethnic Britain*. Zpráva je nadále založena na komunitaristickém (pluralistickém) modelu integrace, který předpokládá budoucí charakter Británie jako „komunity komunit“ ve stejné míře ale také jako „komunity jednotlivců“.⁶² Obsah dokumentu navrhuje přeměnit multikulturní charakter Británie v oblastech jako jsou národní identita, kontrola a eliminace rasismu a nerovnosti, dodržování lidských práv atd. Podle autorů zprávy se v negativní konotaci objevuje již zmíněný pojem „britství“ hlavně díky své asociaci s „*bílou nadvládou, privilegiemi, imperialismem a historickou pozicí v centru britského politického a kulturního života.*“⁶³ Přijatelný by byl pouze ve vhodném spojení (britští muslimové, indiští Britové atd).⁶⁴

⁶⁰ *Controlling our Borders: Making Migration Work for Britain. Five Year Strategy for Asylum and Immigration.* Home Office 2005, s. 26-27.

<http://www.archive2.official-documents.co.uk/document/cm64/6472/6472.pdf>

⁶¹ K podmínkám, které musí žadatel splnit, aby mu byla zkrácena lhůta před získáním občanství patří být legálně zaměstnán, platit daně, pracovat jako dobrovolník (zatím nebylo specifikováno) a učit se anglickému jazyku. (SEMONDS, Steve: *Borders, Cizenship and Immigration Act 2009 – the new provision for naturalisation.* 2009.

<http://www.ilpa.org.uk/infoservice/Papers%20and%20Notes/Kanlungan%20-%20New%20Act%20on%20naturalisation.pdf>.)

⁶² BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku.* s. 120.

⁶³ FORTIER, Anne-Marie: *Multiculturalism and the new face of Britain.* Department of Sociology, Lancaster University, s. 4.

<http://www.lancs.ac.uk/fass/sociology/papers/fortier-multiculturalism.pdf>

⁶⁴ Cit. podle FORTIER, A.-M.: c. d., s. 4.

Dalším zlomem se stala obsáhlá zpráva *The New and the Old. The Report of the „Life in the United Kingdom“*, která vznikla pod vedením profesora Bernarda Cricka v roce 2002. Zpráva obsahovala doporučení, která měla nově příchozím usnadnit počáteční pobyt v zemi. Jednalo se o snadný přístup k informacím týkajících se školství, zdravotnictví, právního systému a procesu vládnutí ve Spojeném království. Díky tomu vznikla příručka *Living in the United Kingdom*, došlo k širokému zapojení dobrovolného i privátního sektoru do integrace a propracování testování jazykových znalostí. To znamenalo pohyb od pluralistické integrace komunit k občanské integraci jednotlivců.⁶⁵

Zpočátku byl britský přístup spíše mírný a zaměřený hlavně na pomoc imigrantům. Crickova komise, která připravovala nové občanské kurzy a testy uvádí, že *„záměrem rozhodně není snižovat, a ani nelze snižovat, počty lidí, kteří se již usídlili a jsou zaměstnaní.“*⁶⁶ Podle Ch. Joppkeho sledují integrační politiky zemí dva hlavní zájmy: snížení ekonomických nákladů a podporu sociální soudržnosti.⁶⁷ V případě snížení ekonomických nákladů se jedná o začlenění migrantů na placených trh práce a tím i snížení nezaměstnanosti. Z hlediska sociální soudržnosti se občanská integrace snaží migrantům vštěpovat hodnoty a principy liberální demokracie a seznámit se s kulturou a historií hostitelské země.⁶⁸

Jak již bylo naznačeno výše, vývoj přistěhovalecké politiky Velké Británie směřuje ke zpříšňování podmínek udělování občanství a díky zavedení bodového systému je v rámci politiky pracovní migrace dávana přednost kvalifikovanějším pracovníkům. Udělení občanství ovšem není pro žadatele konečný cíl jeho cesty, zde integrace nekončí. V britském pojetí integrace by *„Získání občanství nemělo být chápáno jako konec celého procesu, ale spíše jako jeho dobrý začátek.“*⁶⁹

3.3.1. Občanské integrační kurzy

Díky výše uvedeným důvodům lze vysledovat dva hlavní proudy, v nichž se občanská integrace odehrává. Z hlediska sociální soudržnosti a vstupu do společnosti se imigrant připravuje prostřednictvím bezplatných kurzů a brožurky *Living in the United Kingdom* na část testu pro udělení státního občanství, který se týká občanské výchovy, přičemž nejdůležitější část tvoří „Britské národní instituce“ a „Británie coby multikulturní společnost.“

⁶⁵ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *Od multikulturalismu k občanské integraci. Proměny v západoevropských politikách integrace přistěhovalců*. s. 54.

⁶⁶ Cit. podle JOPPKE, Ch.: *Podporují povinné kurzy občanské integrace v západní Evropě opravdu integraci?* Multikulturní centrum Praha, září 2009, s. 9.

⁶⁷ JOPPKE, Ch.: *Podporují povinné kurzy občanské integrace v západní Evropě opravdu integraci?* s. 1.

⁶⁸ Tamtéž, s. 1-2.

⁶⁹ Tamtéž, s. 10.

Jednou z podmínek udělení státního občanství je také naplnění jazykových požadavků. Žadatel musí prokázat znalost oficiálního jazyka království (angličtiny, velštiny nebo skotské gaelštiny). Konkrétní jazykové požadavky pak byly stanoveny v roce 2004 jako třetí stupeň testu *English for Speakers of Other Languages* (ESOL). Test by měl prokázat jazykové dovednosti žadatele v oblasti praktické komunikace v každodenním životě. Na rozdíl od ostatních evropských zemí, které se snaží vytvořit obtížné jazykové testy, je britský přístup odlišný a nevyžaduje přehnaně vysokou jazykovou úroveň od všech uchazečů, ale respektuje individuální vzdělávací dráhu každého žadatele.⁷⁰ „*Budoucí občan je chápán jako celoživotní student, který bude pravděpodobně pokračovat v rozvíjení svých jazykových znalostí a celé řady jiných činností, rekreačních, vzdělávacích a sociálních dovedností, dlouho poté, co získá státní občanství,*“⁷¹ uvádí zpráva Crickovy komise.

Účelem těchto relativně nových programů je stimulovat u imigrantů socio-ekonomické zařazení a ulehčit cestu k jejich nezávislosti. Jazykové kurzy pak mají usnadnit prostřednictvím překonání jazykové bariéry proniknutí imigrantů na pracovní trh a limitovat jejich závislost na sociálních výhodách.⁷² Jedná se ovšem o jevy, které ve velké míře závisejí na řadě dalších faktorů, proto by bylo zavádějící tvrdit, že integrace přistěhovalců probíhá pouze díky jedné státní politice. A i když se Velká Británie distancuje od politiky asimilacionismu, lze zde díky vstupním testům pozorovat určitý stupeň jazykové asimilace.⁷³

V oficiálním dokumentu Home Office *Life in the United Kingdom. A Journey to Citizenship* je zdůrazněno, že cílem těchto testů není kompletní asimilace jedince do společnosti. Proto např. tyto testy nejsou tak náročné. Stále je zde prostor pro multikulturalismus, kde si jednotlivé komunity uchovávají svou identitu, ovšem v prostoru širší britské identity.⁷⁴ Multikulturní charakter státu tak zastřešuje idea „britství“: „*Být Brity pro nás znamená, že respektujeme zákony, volené parlamentní a demokratické politické struktury, tradiční hodnoty vzájemné tolerance, uznáváme rovná práva a společné zájmy a dáváme věrnost státu jako protislužbu za tuto ochranu. Být Britem znamená respektovat*

⁷⁰ JOPPKE, Ch.: *Podporují povinné kurzy občanské integrace v západní Evropě opravdu integraci?* s. 10.

⁷¹ Cit. podle JOPPKE, Ch.: *Podporují povinné kurzy občanské integrace v západní Evropě opravdu integraci?* s. 10.

⁷² JACOBS, Dirk – REA, Andrea: *The end of national models? Integration courses and citizenship trajectories in Europe.* Příspěvek na *EUSA-conference*, květen 2007, s. 9

⁷³ Tamtéž, s. 10.

⁷⁴ Cit. podle JACOBS, D. – REA, A.: c. d., s. 7.

*nadřazené instituce, hodnoty, názory a tradice, které nás spojují, a uznávat různé národy a kultury žijící dohromady v míru a právním pořádku.*⁷⁵

Nenáročnost testů dokazuje i počet zamítnutých žádostí na základě nedostatečné znalosti „Života ve Velké Británii“ a anglického jazyka od roku 2005 (od roku, kdy tyto programy fungují). Komplexně vzato se jedná o poměrně zanedbatelná čísla, z celkového počtu žádostí tvořilo zamítnutí kvůli nedostatečné znalosti anglického jazyka a „Života ve Velké Británii“ asi 3%. Největší položku naopak zastávaly žádosti zamítnuté kvůli problému s pobytem (porušování imigračního práva) nebo potencionální ohrožení národní bezpečnosti.⁷⁶

Z počátku lze změny v britském přístupu charakterizovat jako velmi mírné. To bylo dáno zejména odrazem politiky labouristické vlády, která nebyla zatížena potřebou reagovat na krajní populistické strany nebo hnutí, jinými slovy Británie vždycky byla zemí, která se vyznačovala absencí extrémní pravice,⁷⁷ a to na rozdíl např. od Nizozemska nebo Francie. Díky těmto faktorům lze usoudit, proč Británie ke změnám ve svých integračních politikách přistupovala postupně.

3.3.2. Nové integrační programy související s pracovní migrací

Od konce 90. let lze v některých západoevropských zemích pozorovat nové trendy týkající se politiky pracovní migrace. Na cestu hledání nových možností se vydala i Velká Británie. Podle Andrey Baršové má nové zavádění imigračních modelů několik důvodů. Jedná se zejména o „*globalizaci některých segmentů pracovních trhů, soutěž o mozky, která vede i k soutěži mezi jednotlivými evropskými zeměmi, stárnutí a vymírání obyvatelstva, problémy s integrací přistěhovalců a nepřímo se jedná i o snahu zmenšit tlak na ilegální migraci.*“⁷⁸

Existují dva základní typy migrací související s pracovním trhem. Jedná se o migraci svým způsobem trvalou, jejíž smyslem je trvalé usídlení pracovníka v hostitelské zemi a pracovní migraci dočasnou reagující na aktuální potřeby pracovního trhu, které nemohou být

⁷⁵ *Life in the United Kingdom: A Journey to citizenship.* Home Office 2007, s. 15.

⁷⁶ *British Citizenship Statistics United Kingdom, 2009.* Home Office 2010, s. 20.

<http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs10/hosb0910.pdf>.

⁷⁷ JOPPKE, Christian: *The retreat of multiculturalism in the liberal state: theory and policy.* s. 249.

⁷⁸ BARŠOVÁ, Andrea: *Pracovní migrace EU: Nové politiky členských zemí týkající se migrace občanů třetích zemí za účelem práce jako zdroj inspirace pro Českou republiku.* Příspěvek na semináři *Pracovní migrace do České republiky*, červen 2004, s. 2.

pokryty z domácích zdrojů. Do této kategorie se řadí hlavně programy pro vysoce kvalifikované pracovníky a studenty.⁷⁹

Organizace Spojených národů definuje dlouhodobého migranta jako „osobu, která přesídlí do země, která není země jeho původu na dobu nejméně 12 měsíců, takže se jeho hostitelská země stane jeho novou zemí pobytu. Z perspektivy země, kterou opustil je to dlouhodobý emigrant, z pohledu jeho nové hostitelské země se jedná o dlouhodobého imigranta,“⁸⁰ Naopak krátkodobý migrant je charakterizován jako „osoba, která se přesídlí do země, kterou není země jeho původu na dobu nejméně tří měsíců (nejvýše 12 měsíců). Tuto definici ale nezahrnují události jako rekreace, dovolená, návštěva přátel a příbuzných, obchodní záležitosti, zdravotní péče nebo náboženská pout’.“⁸¹

Britská verze imigračního programu pochází z vylepšené kanadské a také australské verze migrační politiky, založené na bodovém systému, který dává přednost kvalifikovaným a vysoce kvalifikovaným pracovníkům.⁸² Pilotní program pro vysoce kvalifikované migranty *Highly Skilled Migrant Programme* (HSPM) byl zaveden již v roce 2002 a má umožnit cizincům s výjimečnými osobními dovednostmi a schopných konkurence na globálním trhu, aby se přestěhovali do Velké Británie. Tento program byl považován jako jeden z nejotevřenějších programů související s pracovní migrací v západní Evropě.⁸³

Obsah programu napovídá, že stát dává přednost kvalifikovaným a pracovníkům, vládní strategie *Controlling our Borders: Making Migration Work for Britain. Five Year Strategy for Asylum and Immigration* z roku 2005 dokonce otevřeně uvádí, že „málo kvalifikované přistěhovalectví se bude časem zastavovat díky přísunu nových pracovních sil zejména z nových členských zemí Evropské unie“⁸⁴, který může být na základě práva volného pohybu osob neomezený, i když toto v britském pojetí tak zcela naplatí (viz. dále).

System je založen na bodovém ohodnocení různých kategorií, jedná se o věk, kvalifikaci, příjmovou skupinu, zkušenosti spojené s Velkou Británií, znalost anglického

⁷⁹ BARŠOVÁ, A.: *Pracovní migrace EU: Nové politiky členských zemí týkající se imigrace občanů třetích zemí za účelem práce jako zdroj inspirace pro Českou republiku*. s. 1-2.

⁸⁰ Cit. podle GLANCY, Gareth: *Employment of Foreign Workers in the United Kingdom (1997-2008)*. Office for National Statistics, s. 5.

⁸¹ Tamtéž, s. 5.

⁸² JOPPKE, Ch.: *Podporují povinné kurzy občanské integrace v západní Evropě opravdu integraci?* s. 9.

⁸³ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. s. 115-116.

⁸⁴ *Controlling our Borders: Making Migration Work for Britain. Five Year Strategy for Asylum and Immigration*. s. 16.

<http://www.archive2.official-documents.co.uk/document/cm64/6472/6472.pdf>

jazyka a osobní finanční rezervu uchazeče. Uchazeč musí získat minimálně 100 bodů pokud o povolení žádá z oblasti mimo Spojené království a 95 bodů, pokud se již v zemi nachází. Bodové rozložení znázorňuje následující tabulka. Program byl několikrát revidován a bodové ohodnocené se několikrát měnilo, naposledy se tak událo v dubnu 2010, níže uvedené kvóty jsou nejaktuálnější.

Tabulka 1

Kritéria přijetí a jejich bodové ohodnocení pro vysoce kvalifikované migranty

Kvalifikační kritéria	Bodové ohodnocení
Věk	Pod 32 let 20 bodů 32 až 36 let 10 bodů 37 až 41 let 5 bodů Nad 42 let 0 bodů
Kvalifikace	Bakalářský stupeň vzdělání 30 bodů M.A. stupeň 35 bodů Ph.D. stupeň 50 bodů
Předchozí příjmy	5-80 bodů podle výše předchozích příjmů (bodovým ohodnocením podléhají roční výdělky od £25 000 do £150 000 a výše)
Zkušenosti s pobytem ve Velké Británii	5 bodů (jedná se o jedince, kteří zde již pracovali nebo studovali alespoň jeden akademický rok)
Znalost anglického jazyka	10 bodů
Existence finanční rezervy	10 bodů (jedinec musí prokázat existenci finanční rezervy, ze které bude čerpat během svého pobytu, minimální částka pro jedince, který žádá z místa mimo Velkou Británii činí £2 800)

Zdroj: UK Border Agency

Vysoká kritéria, kterými musí uchazeč o zaměstnání díky HSPM projít napovídají, že ve Velké Británii neexistují důvody k využívání integrační politiky jako prostředku ke kontrole vstupu málo kvalifikovaných, ekonomicky „nežádoucích“ migrantů.⁸⁵ Pro takto vysoce kvalifikovaného imigranta je tato cesta zřejmě nejlepší k trvalému získání občanství. Od června 2010 je ovšem stanovena hranice určující, kolik osob měsíčně se může díky tomuto programu usadit v Británii, pro britské úřady je tento limit 600 osob.⁸⁶

⁸⁵ JOPPKE, Ch.: *Podporují povinné kurzy občanské integrace v západní Evropě opravdu integraci?* s. 9.

⁸⁶ UK Border Agency
<http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/>.

K dramatickému zjednodušení v oblasti pracovní migrace došlo v roce 2008, kdy byl plošně zaveden tzv. bodový systém (*Points Based System*), čímž došlo k rozdělení migrantů do pěti kvalifikačních kategorií. První kategorii tvoří již zmíněný program pro vysoce kvalifikované migranty, který do země láká hlavně vědce, podnikatele, manažery apod. Ve skutečnosti se tak jedná o několikrát revidovaný program, který byl zaveden již v roce 2002. Pro další kategorie platí, že se jedná o zjednodušení původních asi 80 vstupních schémat a pracovních povolení.

Druhou kategorií tvoří kvalifikovaní pracovníci s nabídkou konkrétní práce, kteří mají obsadit pracovní místa v sektorech jako zdravotnictví a obchod. Do třetí kategorie spadají níže kvalifikovaní pracovníci v oblastech jako pohostinství, potravinářství a zemědělství. V současnosti je tato kategorie uzavřena.⁸⁷ Do čtvrté skupiny patří studenti a do páté osoby, které jsou přijaty na krátkodobé projekty, většinou se jedná o profesionální sportovce, hudebníky nebo osoby, které do Británie nepřicházejí z ekonomických důvodů.⁸⁸ Díky rozdělení potencionálních pracovníků do několika kategorií se ke každé z těchto kategorií váže jiný typ pracovního povolení.

Points based system (PBS) je ovšem primárně určen pro osoby, které do země přicházejí z důvodu zaměstnání nebo studia, avšak pokud se nejedná pro země, které jsou členy *Evropského hospodářského prostoru* (EEA) nebo obyvatele Švýcarska.⁸⁹ Obyvatelé těchto zemí disponují právem volného pohybu po dalších zemích Evropské unie (EU). Toto ovšem úplně neplatí pro 10 nově přistoupivších zemí, které do EU vstoupily v roce 2004. Kromě obyvatel Malty a Kypru musí obyvatelé těchto zemí, pokud chtějí vstoupit na pracovní trh ve Spojeném království, podstoupit proceduru programu *Worker Registration Scheme*. Britská vláda tak učinila v souvislosti s právem regulovat pracovní síly plynoucí z těchto osmi zemí.⁹⁰

Když do EU v roce 2007 vstoupily Bulharsko a Rumunsko byl jejich občanům otevřen britský pracovní trh jako lidem ze zemí EUA2. Přístup na britský trh je ale omezen pro ty, kteří potvrdí držení tzv. *accession worker card*, registrovaným certifikátem potvrzující status

⁸⁷ *Control of Immigration: Quarterly Statistical Summary, United Kingdom*. Home Office, listopad 2010, s. 9. <http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs10/immiq310.pdf>.

⁸⁸ CASCANI, Dominic: *Migration: How points will work*. BBC News, 29. 2. 2008. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/4244707.stm.

⁸⁹ *Migration Statistics Quarterly Report*. Office for National Statistics, listopad 2010, s. 29. <http://www.statistics.gov.uk/pdffdir/mig1110.pdf>

⁹⁰ *Control of Immigration: Quarterly Statistical Summary, United Kingdom*. s. 26.

studenta nebo pro vysoce kvalifikované osoby, pokud některým z těchto skupin není udělena výjimka.⁹¹ Ve statistikách tyto země spadají do kategorie „jiné evropské země“.

3.3.3. Důvody pro zavedení nových integračních a imigračních politik

Podle Ch. Joppkeho výchozím bodem nového přístupu bylo očividné selhání integrace imigrantů. Jako vyvrcholení tohoto stavu se staly nepokoje na severu Anglie v roce 2001 vedené zejména mladými muslimy, které se staly nejhorší za posledních 16 let. Významným důvodem těchto útoků byla hlavně jejich ekonomická a sociální segregace a také jejich nepřekonaná jazyková bariéra.⁹²

Jako reakce na proběhlé protesty byla ustanovena Cantlova komise, která z předešlých událostí vyvodila několik závěrů. Kritizovala především úroveň místních multikulturních politik, které vedly k uzavřenosti jednotlivých komunit a jejich následné segregaci.⁹³ Apelovala zároveň na přetvoření konceptu občanství, který by měl obsahovat slib věrnosti neboli loajalitu k britskému národu a vydala doporučení k čestné a otevřené debatě o multikulturalismu v Británii.⁹⁴ Zpráva rovněž počítala s vyhlídkou povinnosti znát anglický jazyk jako podmínku k získání občanství.⁹⁵

Na otázku segregace komunit došlo opětovně po bombových útocích v centru Londýna v roce 2005. K problému se vyjádřil předseda Komise pro rasovou rovnost Trevor Phillips, který ve svém prohlášení uvedl, že Británie směřuje k izolaci a že se v britských městech vytváří ghetta. Tento stav přirovnává k situaci v amerických městech.⁹⁶ Velkou odezvu zaznamenalo toto prohlášení logicky u médií, které obsahovaly články pod názvy jako „Směřujeme k apartheidu?“⁹⁷ apod. Velká debata se také rozšířila na poli akademickém, kde

⁹¹ *Control of Immigration: Statistics United Kingdom 2007*. Home Office 2008, s. 110.

<http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs08/hosb1008.pdf>

⁹² *Riots in the Search for Respekt*. BBC News, 2. 7. 2001.

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/1418374.stm

⁹³ *Community Cohesion: A Report of the Independent Review Team Chaired by Ted Cantle*. Home Office, s. 30-32.

<http://image.guardian.co.uk/sys-files/Guardian/documents/2001/12/11/communitycohesionreport.pdf>

⁹⁴ Tamtéž, s. 20.

⁹⁵ Tamtéž, s. 19.

⁹⁶ PHILLIPS, Trevor: *After 7/7: Sleepwalking to segregation*. Proslov na Manchester Council for Community Relations, 22. 9. 2005.

<http://www.humanities.manchester.ac.uk/socialchange/research/social-change/summer-workshops/documents/sleepwalking.pdf>

⁹⁷ *Focus: Are we sleepwalking our way to apartheid?* The Sunday Times, 18. 9. 2005.

<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/article567964.ece>

se ale díky několika studiím došlo k závěru, že segregace komunit ve skutečnosti klesá.⁹⁸ Ve skutečnosti mnoho ze skupin, které se vyznačují vysokou mírou segregace, tvoří tato uzavřená seskupení většinou z kulturních a náboženských důvodů.⁹⁹

Odpověď na otázku, proč se vláda rozhodla zavést poměrně přísnější kritéria je velmi diskutabilní. Jako objektivní důvod by dala označit snaha o snížení nezaměstnanosti imigrantů a jejich závislosti na sociálních dávkách. Tomuto důvodu odpovídají i samotná kritéria bodového systému – znalost anglického jazyka, důkaz o existenci finanční rezervy, body za dostatečnou kvalifikaci. Tyto předpoklady mají zvýšit úspěšnost imigranta na britském pracovním trhu.

Podle Ch. Joppkeho byly dalšími důvody prozíravé cíle vlády, které mají vést k uklidnění domácí populace, jež se může cítit zvýšenou legální imigrací ohrožena. „Z tohoto pohledu by se občanská integrace ve skutečnosti nezaměřovala na imigranty, ale na domácí obyvatelstvo, které by mělo být ujištěno, že stát po nově příchozích přísně vyžaduje přizpůsobení se, a zajišťuje tak zachování stávajícího uspořádání.“¹⁰⁰

Británie je také jediný stát v západní Evropě, který podle průzkumů veřejného mínění chce udržet kontroly imigrace na národní úrovni, nikoli na evropské. Jeden z pěti Britů, což je dvojnásobek evropského průměru, pak považuje imigraci jako nejdůležitější záležitost spojenou se státní politikou. Průzkumy také ukazují, že Britové jsou zaměřeni více protiimigračně a xenofobně než zbytek západní Evropy. Imigranty obviňují především z nezaměstnanosti a rovného přístupu k sociálním dávkám.¹⁰¹ Průzkumy veřejného mínění v roce 2010 také prokázaly, že 77% Britů si myslí, že by se počet cizinců vstupujících do země měl snížit.¹⁰² Na druhou stranu jsou ale Britové čtvrtou nejvíce optimistickou zemí co se týče multikulturalismu. To znamená, že většina britská populace si myslí, že rozdílnost, se

⁹⁸ Viz. např. PULSEN, Mike: *The „new geography“ of ethnicity in Britain?* Sydney, Macquarie University, 35 s. <http://www.humanities.manchester.ac.uk/socialchange/research/social-change/summer-workshops/documents/thenewgeographyofethnicbritain.pdf>

nebo PEACH, Ceri: *Sleepwalking into Ghettoisation? The British Debate over Segregation*. In: SCHÖNWÄLDER, Karen (ed.): *Residential Segregation and the Integration of Immigrants: Britain, The Netherlands and Sweden*. Berlín, Social Science Research Center Berlin 2007, s. 8-40. http://www.wzb.eu/alt/aki/files/iv07-602_segregation_three_countries.pdf.

⁹⁹ WATERS, Mary C.: *Comparing Immigrant Integration in Britain and the US*. Harvard Manchester on Social Change, listopad 2008, s. 26. <http://www.ageofobamabook.com/papers/waters.pdf>.

¹⁰⁰ JOPPKE, Ch.: *Podporují povinné kurzy občanské integrace v západní Evropě opravdu integraci?* s. 11.

¹⁰¹ TRAYNOR, Ian: *Two in three Britons think UK has immigration problem*. Guardian, 3. 12. 2009. <http://www.guardian.co.uk/uk/2009/dec/03/british-against-eu-immigration-powers>.

¹⁰² GREENE, Richard Allen: *CNN poll: Majority of Britons oppose immigration*. CNN, 5. 5. 2010. http://articles.cnn.com/2010-05-05/world/uk.election.immigration.poll_1_immigration-uk-independence-party-non-european?_s=PM:WORLD.

kteřou lidé z řůzných zemí do státu přicházejí patří k silným stránkám Království a považují multikulturalismus za obohacující.¹⁰³

Podle zprávy vypracované horní sněmovnou britského parlamentu v roce 2008 pod názvem *The Economic Impact of Immigration* nebyl nalezen žádný evidentní důkaz, který by dokazoval spojitost mezi imigrací a jejími dopady na nezaměstnanost občanů ve Velké Británii. Je ovšem možné, avšak ještě neprokázané, že imigrace nepříznivě ovlivňuje pracovní příležitosti mladých lidí, kteří musejí na pracovním trhu soutěžit s imigranty z tzv. skupiny evropských zemí EUA8 (kromě Malty a Kypru se jedná o země, které vstoupily do Evropské unie v roce 2004).¹⁰⁴

¹⁰³ SAGGAR, Shamit – DREAN, Joanne: *British public attitudes and ethnic minorities*. Cabinet Office, červenec 2001, s. 9.

<http://www.cabinetoffice.gov.uk/media/cabinetoffice/strategy/assets/british.pdf>.

¹⁰⁴ *The Economic Impact of Immigration*. House of Lords, Comitee on Economic Affairs, duben 2008, s. 29.

<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200708/ldselect/ldeconaf/82/82.pdf>.

4. Vybrané segmenty britské přistěhovalecké politiky v číslech

Cílem této kapitoly je za pomoci statistických dat vytvořit obraz o imigraci a struktuře imigrantů, která bude představována jejich zemí narození. Jako praktický příklad úspěšné integrace bude sloužit indikátor zaměstnanosti jednotlivých skupin. Doba sledování je ohraničena roky 2000-2009.

4.1. Británie a dlouhodobá migrace

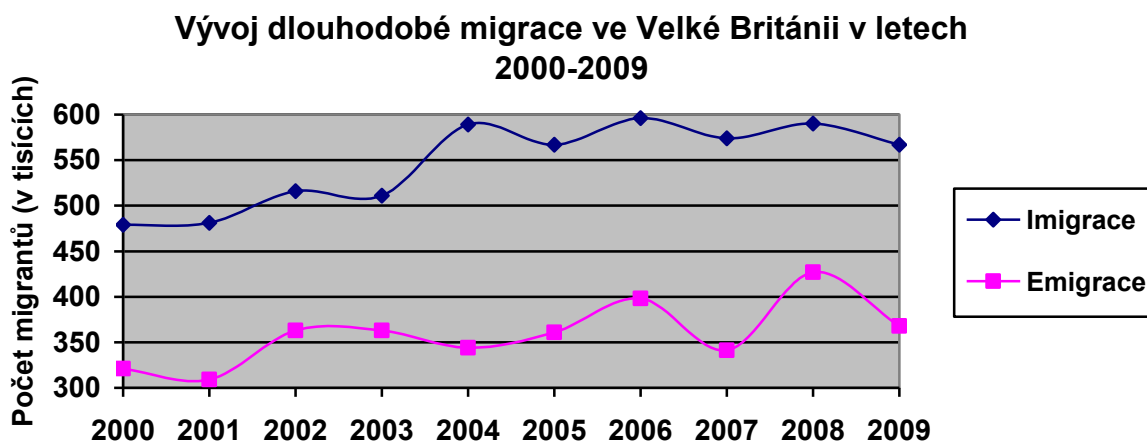
Následující předložená data budou charakterizovat migrační trendy, které postihly Velkou Británii v letech 2000-2009. Rok 2010 bude zahrnut pouze ve výjimečných případech a to hlavně z toho důvodu, že tato práce je psaná ve čtvrtém čtvrtletí 2010 a statistiky na tento rok nejsou zcela uzavřeny. Data budou také založena na informacích spojených se zemí narození a zde náleží malá metodologická poznámka. Mnoho lidí narozených v zahraničí zahrnuje migranty z poslední doby, ovšem ale také osoby, které v Británii mohou žít několik dekád, mnoho z nich také již mohlo získat britské občanství. Je také mnoho lidí, kteří se narodili v zahraničí, ale vždycky byly britskými občany (jedná se např. o děti armádních příslušníků, které v době svého narození nacházely v zahraničí). Proto ten, kdo se narodil v zahraničí nebo není britské národnosti, nemusí být nutně označován jako „imigrant“.¹⁰⁵ Britský *Office for National Statistics* (ONS) preferuje rozdělovat migranty podle země narození a to proto, že tento fakt nelze změnit.¹⁰⁶ Pro komplexní obraz toho, jakým výzvám v současnosti britský stát čelí, jsou do této kapitoly zahrnuty i informace ze statistik týkající se dlouhodobého vývoje migrace.

Dlouhodobou migraci, čili stav kdy migrant opustí svou zemi pobytu na dobu delší než jeden rok, charakterizuje následující graf.

¹⁰⁵ *Migration Statistics Quarterly Report – User Information*. Office for National Statistics, s. 2.
http://www.statistics.gov.uk/downloads/theme_population/Migration_Statistics_Quarterly_Report_User_Info.pdf.

¹⁰⁶ GLANCY, G.: c. d., s. 4.

Graf 1

Zdroj: *Long-Term International Migration, Office for National Statistics*

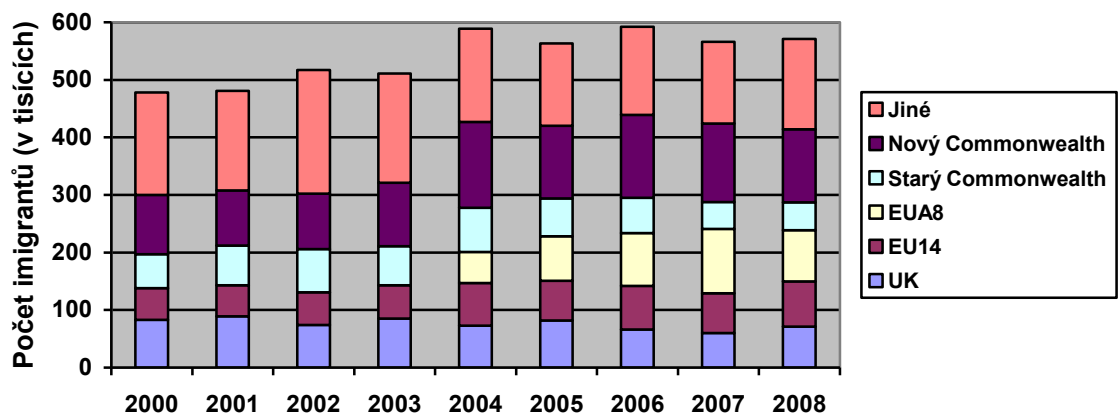
Celková imigrace do Velké Británie dosáhla v roce 2009 hodnoty 567 000 osob, což není nejvyšší číslo ve sledovaném období, nejvyšší hodnoty dosáhla imigrace v roce 2006 – 596 000 osob. Od roku 2003 ale můžeme pozorovat navyšující se trend, jehož průměr se pohybuje okolo 580 000 lidí ročně. Tzv. migrační saldo (v angl. *net migration*), neboli rozdíl mezi imigrací a emigrací se po celou dobu sledovaného období pohybovalo v kladných hodnotách, tzn. že imigrace nabírala větších hodnot než emigrace.

Pokud bychom jednotlivé imigranty rozdělovali podle země narození, došli bychom k následujícím výsledkům. Podle grafu 3 je možno pozorovat, že v průměru asi 80% imigrantů není britské národnosti. Konkrétně např. v roce 2009 příliv osob jiné než britské národnosti dosahoval 471 000 osob a dvě třetiny z této hodnoty byli imigranti ze zemí mimo EU.¹⁰⁷

¹⁰⁷ *Migration Statistics 2009*. Office for National Statistics, listopad 2010, s. 2.

Graf 2

Imigrace podle země narození 2000-2008

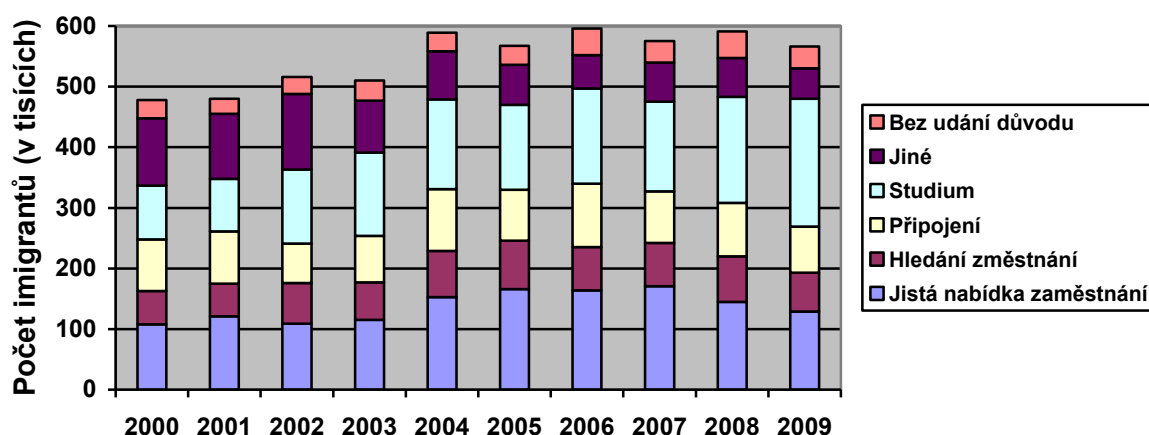
Zdroj: *Long-Term International Migration, Office for National Statistics*

4.2. Důvody pro imigraci

Lidé do Spojeného království přicházejí z nejrůznějších důvodů, které odrážejí jejich osobní, ekonomické nebo kulturní pozadí. A tyto důvody budou ovlivňovat jejich adaptaci nejen v odlišných kulturních podmínkách, ale také jejich úspěšnost na britském pracovním trhu. Jako nejčastější důvody uváděné pro imigraci byly záležitosti spojené se zaměstnáním. A to jak případy, kdy měla osoba zaměstnání jisté, tak pokud se rozhodla práci hledat až na místě. Druhým nejčastějším důvodem se stalo studium a nelze ani přehlédnout rodinné důvody, ať už se jedná o doprovod nebo o připojení rodinných příslušníků, kteří už v zemi pobývají. Toto je velmi důležité pro uvědomění si, jakou roli hrají rodinné vztahy jako sociální sítě v různých kulturách a jak mohou částečně ovlivňovat sociální a ekonomickou integraci. Důvody pro imigraci mezi přistěhovalci vyjadřuje následující graf.

Graf 3

Důvody pro imigraci do Velké Británie 2000-2009

Zdroj: Long-Term International Migration, Office for National Statistics

Podle následující tabulky můžeme zhodnotit důvody pro imigraci podle země narození.

Tabulka 2

Důvody pro imigraci podle země narození (2. čtvrtletí 2008)

V procentech

	EU14 ¹⁰⁸	EUA8 ¹⁰⁹	USA	Austrálie a NZ	Afrika	Indie	Pákistán a Bangladéš
Zaměstnání	45	68	34	33	15	28	9
Studium	20	10	13	5	26	28	10
Mezinárodní ochrana	0	1	0	0	13	1	3
Připojení se k rodině	13	11	25	12	24	32	45
Formování rodiny (např. sňatkem)	8	2	15	6	5	18	26
Jiné	13	7	12	44	16	7	6
	Jiné země Evropy	Jiné země Evropy	Střední východ a Asie	Střední východ a Asie	Neuvedeno	Neuvedeno	Neuvedeno
Zaměstnání	25	25	18	18	31	31	31
Studium	16	16	31	31	19	19	19
Mezinárodní ochrana	16	16	17	17	7	7	7
Připojení se k rodině	19	19	20	20	22	22	22
Formování rodiny (např. sňatkem)	11	11	8	8	9	9	9
Jiné	13	13	6	6	12	12	12

Zdroj: Labour Force Survey

¹⁰⁸ Rakousko, Belgie, Dánsko, Finsko, Francie, Německo, Řecko, Nizozemsko, Itálie, Portugalsko, Irská republika, Španělsko, Švédsko

¹⁰⁹ Česká republika, Estonsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Polsko, Slovensko, Slovinsko

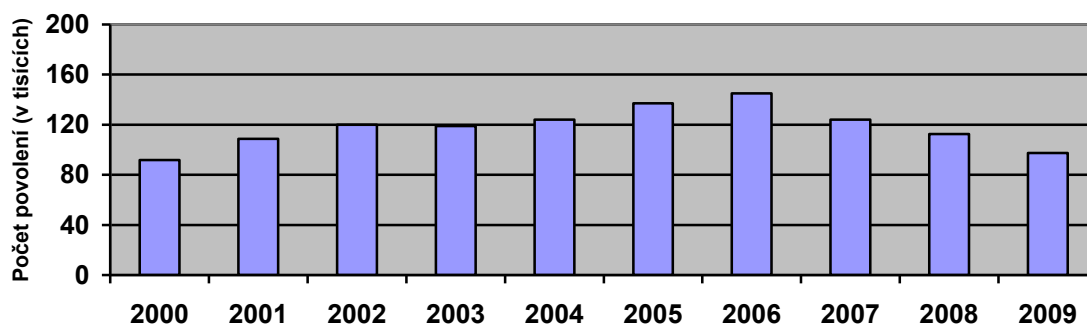
Pro většinu osob byla hlavním důvodem pro imigraci záležitost spojená se zaměstnáním. Podle grafu 3 ale také existuje část imigrantů, kteří neměli jistý pracovní poměr a riskovali, že práci nenajdou. Tabulka 1 sice čerpá data pouze z druhého čtvrtletí 2008, ale obsahem je už konkrétnější. Napoví nám, že pro lidi narozené v zemích EU, USA, Austrálii a Novém Zélandu, ale také v jiných evropských státech je prioritním důvodem pro imigraci do Velké Británie právě zaměstnání. V kontrastu s tímto tvrzením figurují země jako Pákistán a Bangladéš, z nichž pouze 9% osob imigruje z pracovních důvodů. Naopak u těchto osob jsou hlavními důvody rodinné záležitosti (71%). Rodinné důvody ovlivňují imigraci také u osob narozených v Indii (50%). Pro osoby narozené na Středním východě a v jiných státech Asie a Afriky je naopak nejdůležitějším důvodem pro imigraci studium.

4.3. Zaměstnanost u imigrantů

Pro to, aby se mohl jedinec uchytit na pracovním trhu legální cestou, je nutné aby vlastnil pracovní povolení. Počet vydaných pracovních povolení se neshoduje s výší imigrace a znázorňuje ho následující graf. Na něm můžeme vidět, že se počet vydaných pracovních povolení od roku 2006 klesl přibližně o třetinu. Bodový systém, který byl zaveden v roce 2008, přinesl jisté snížení vydaných pracovních povolení, avšak ne nijak výrazné.

Graf 4

Počet vydaných pracovních povolení 2000-2009

Zdroj: *Office for National Statistics*

Imigranti přicházejí do země z různých původů, podmínek, s kulturními odlišnostmi, ale také s různým vzděláním, jazykovým vybavením, kvalifikacemi, dovednostmi a co také může být důležité, jsou různého věku a pohlaví. Všechny tyto proměnné mají vliv na výši zaměstnanosti, která je napříč skupinami velmi nestabilní. Velmi nízkou nezaměstnanost

vykazují lidé narození v Pákistánu a Bangladéši, následovány imigranty narozenými v Africe (vyjma Jihoafrickou Republiku) a Indii. Naopak velmi vysokou zaměstnaností disponují osoby narozené v Austrálii a Novém Zélandě, zemích EU (vyjma Rumunska a Bulharska) a USA. Výši zaměstnanosti u přistěhovalců podle země narození znázorňuje následující tabulka.

Tabulka 3

Zaměstnanost u imigrantů podle země narození 2000-2009¹¹⁰

V procentech

	UK	non -UK	EU14	EUA8	USA	Austr. Afrika a NZ	Indie	Pákistán a Bangladéš	
2000	75,5	64	72	64,25	70,75	64,25	85	62	42
2001	75,5	64,5	73	58,75	69,75	65	83	61,5	42
2002	75,5	64,75	72,75	63,25	72	62,75	86,75	62,25	41,5
2003	75,75	65	73,25	59,75	72,75	64	88	66	41,75
2004	75,75	66	72,25	76,25	70,5	63,75	90,5	65,25	44,75
2005	76	66,75	73,75	79,75	74,75	64,5	86,25	67,75	41
2006	75,5	67,75	75,75	82	73	65,25	84	69,25	45
2007	75,5	68,25	74,75	82,5	73,25	65,5	84,25	68	46,75
2008	73,25	68	74	83	70	64,75	83,75	69	46,75
2009	71,75	66,25	72	82	70	59,75	84,75	68,25	46,25

Zdroj: *Labour Force Survey*

Vysvětlení pro tento stav není složité. Shoduje se zprávou z roku 2009 *Employment of Foreign Workers: Focus on Eurostat Ad Hoc Module 2008*. Podle ní hraje důležitou roli při hledání práce na britském trhu také jazyková bariéra, zvláště pak v těch případech, kdy u osoby nefiguruje angličtina jako rodný jazyk. Velký problém při hledání zaměstnání s tímto „handicapem“ zaznamenali lidé narození v zemích EUA8 (23%) a 19% osob narozených v Pákistánu a Bangladéši.¹¹¹ Podle statistik se ale lidé ze zemí EUA8 na rozdíl od Pákistánců nebo Bangladéšanů uchytily na pracovním trhu více než dobře. Jedním z důvodů může být fakt, že lidé ze zemí EUA8 pracují nejčastěji na nízko placených pozicích, na která se můžou snadněji obsadit díky svým osobním kontaktům, přátelům nebo rodině.¹¹² Dalším podstatným důvodem pro nízkou míru zaměstnanosti u lidí narozených v Pákistánu a Bangladéši jsou

¹¹⁰ Do průzkumu jsou zahrnuty osoby nad 16 let (věková skupina 16-59 let u žen a 16-64 let u mužů).

¹¹¹ *Employment of Foreign Workers: Focus on Eurostat Ad Hoc Module 2008*. Office for National Statistics 2009, s. 6.

<http://www.statistics.gov.uk/articles/nojournal/ForeignWorkerEmploymentEurostatAdFeb09.pdf>.

¹¹² Tamtéž, s. 6.

odlišné kulturní normy. Tyto země patří ke státům s největším rozdílem mezi zaměstnaností mužů a žen (59%).¹¹³ V těchto zemích totiž není zvykem, aby vdaná žena pracovala, proto ten propastný rozdíl mezi zaměstnaností mezi muži a ženami.

Pákistánci a Bangladéšané jsou nejviditelnější skupinou vykazující nízkou míru zaměstnanosti. Kořeny tohoto stavu je nutno hledat v období Druhé světové války během níž byli tyto skupiny osob „zataženi“ do Británie s vyhlídkou práce v kolosu britského průmyslu. Jednalo se hlavně o muže, jejichž rodiny zůstali v rodné zemi, nevzdělané a nekvalifikované. I když po válce došlo ke znovusjednocení rodin, hospodářství procházelo krizí a nabitě dovednosti těchto nezaměstnaných etnických skupin byly nepoužitelné a jejich zaměstnanost se až do 90. let udržovala na hodnotě třikrát až čtyřikrát nižší než u „bílých“ skupin obyvatelstva.¹¹⁴

Podle předchozích grafů jsme pozorovat, že hladina imigrace se od roku 2004 drží na stabilní hladině a zatím nedochází k jejímu výraznému snižování. Podle struktury imigrantů představované zemí jejich narození bylo zjištěno, že se většinou jedná o osoby neevropského původu, u kterých představují důvody pro imigraci z velké části rodinné důvody nebo studium. Kulturní vlivy a okolnosti mají rovněž vliv na výši zaměstnanosti u různých skupin přistěhovalců. Na pracovním trhu se také logicky uchytí lépe osoba s jazykovou vybaveností, což je předpoklad u většiny osob narozených v Austrálii a Novém Zélandu nebo USA než u jedince narozeného v Indii nebo Pákistánu.

¹¹³ KHAN, Kamran: *Employment of Foreign Workers Male and Female Labour Market Participation*. Office for National Statistics 2008, s. 2.

<http://www.statistics.gov.uk/articles/nojournal/MFMigAug08.pdf>.

¹¹⁴ SMITH, Liz – KADRI, Aidsy: *Dual Citizenship: The British Position*. In: KALEKIN-FISHMAN, Deborah – PITKÄNEN, Pirkko: *Multiple Citizenship as a Challenge to European Nation-States*. The Netherlands, University of Haifa 2007, s. 46-47.

Závěr

Multikulturní model se Velké Británii uchytil jako přístup k přistěhovalcům a stal se jednou z odpovědí na otázku, jak do společnosti integrovat různé skupiny imigrantů. Cílem této práce bylo vytvoření komplexního obrazu fungování multikulturalismu (i když si autorka uvědomuje náročnost stanoveného cíle) a to za pomoci teoretického základu představovaného komunitárním a liberálním multikulturalismem. Lze pozorovat, že zatímco na teoretickém poli jsou oba proudy v antagonistickém vztahu, zejména v problematice postavení jedinec vs. skupina, na poli praktickém pokračoval vývoj od integrace skupin k integraci jednotlivců ve Velké Británii spíše kontinuálně za přispění několika okolností. Ve výsledku uplatňovaném v praxi se tak jedná spíše o kompromis mezi oběma názorovými proudy. Přistěhovalci nejsou uznáváni pouze na úrovni skupinové, ale také na úrovni individuální a zároveň jsou v určité míře zachována jejich universální práva.

Jednou z výzkumných otázek, která byla položena v úvodu práce byl podnět k definování pojmu „britství“. Od poválečného období procházel multikulturní model různými fázemi a vyústil do dnešní podoby britské společnosti, která je silně rozmanitá a pestrá, ale zároveň si stále v jádru uchovává něco jako kolektivní identitu, kterou sama nazývá právě „britstvím“. V práci zaznělo několik definic tohoto pojmu a nelze soudit, která je ta správná. Ve své nejčistší podstatě se ale jedná o dynamický soubor dobrovolně respektovaných pravidel, který britskou společnost drží pohromadě.

Další výzkumná otázka hledala odpověď na otázku co tvoří podstatu multikulturalismu ve Velké Británii a jak se postupem času měnil. Když se rozebírala podstata multikulturalismu, dělo se tak ze dvou úhlů, teoretického a praktického. V rovině teoretické je podstatou multikulturalismu zachování vlastní identity a integrace do občanského celku buď jako člen komunity nebo jedinec sám o sobě. Na úrovni praktické politiky se jedná o veřejné uznání kulturních odlišností a jejich tolerance (pokud nepřekračují hranice lidských práv) pod podmínkou zachování loajality britské koruně. Čemu nebyl v práci věnován prostor, byla kritika multikulturalismu, která v rámci multikulturní diskuse tvoří vlastní disciplínu a může být podnětem k dalšímu zkoumání, získání nových informací a vytvoření nových názorů na tuto problematiku.

Během „přítomnosti“ multikulturalismu v britské společnosti bylo zaznamenáno jeho několik proměn. Poválečná kontrola imigrace ve Spojeném království byla zaměřena spíše proti „barevným“ přistěhovalcům a státní politika preferovala hlavně evropské pracovní síly. Skutečnost vypadala tak, že jednotlivým skupinám bylo dovoleno zachovat si vlastní skupinové rozdíly pod hlavičkou společné anglické kultury. K významnější integraci těchto

skupin nedocházelo a skupiny spíše koexistovaly v rámci širší společnosti, i když se postupně na jejich ochranu přidávaly různé antidiskriminační zákony.

Za přispění několika okolností došlo na přelomu tisíciletí ke změnám v přístupu k imigrantům, které mají podpořit jejich integraci do společnosti. Byly zavedeny nové integrační programy připravující cizince na život ve Velké Británii prostřednictvím občanských a jazykových kurzů a slavnostní ceremonie při přijímání státního občanství. Velké změny zaznamenala i politika pracovní migrace, kde došlo díky zavedení tzv. bodového systému k výběru „žádoucích“ imigrantů, preferovány jsou hlavně kvalifikované pracovní síly. Důvodem pro tyto změny směrem k občanské integraci byla shledána nedostatečná integrace skupin v předchozím období, která vedla k jejich segregaci. Svou roli rovněž sehrály tlaky veřejnosti požadující snížení počtu imigrantů vstupujících do země, čímž byla zodpovězena třetí výzkumná otázka.

Dílčím cílem práce bylo posoudit, zda multikulturní model funguje i v socio-ekonomických podmínkách a zhodnotit, jakou úspěšnost vykazují jednotlivé skupiny přistěhovalců na pracovním trhu. Tento indikátor byl vybrán proto, že osoby imigrují do Království nejčastěji z pracovních důvodů. Zaměstnanost ve sledovaném období od roku 2000 do roku 2009 se u některých skupin blížila průměru, u některých dokonce nadprůměru, u určitých skupin (osob narozených v Pákistánu, Bangladéši, Indii, Africe) byly hodnoty nízké. Důvody pro tento stav jsou různorodé, v zásadě se ale jedná o kulturní rozdíly a nedostatečnou jazykovou vybavenost (hlavně u Pákistánců a Bangladéšanů). Zde jsou znatelné limity práce, protože dalšími faktory, které tento stav způsobují a nebyly zkoumány jsou např. trvající segregace těchto skupin, nedostatečné vzdělání nebo kvalifikace atd. Nelze tedy s jistotou říct, že za nízkou nezaměstnaností těchto skupin stojí neúspěšná kulturní integrace. Tento stav je důsledkem dalších neměřených faktorů (viz. výše). Důvodem tak nízké zaměstnanosti může být i fakt, že procento osob narozených v zemích jako Pákistán nebo Bangladéš, kteří se přesídlí do Británie z pracovních důvodů, je velmi nízké.

Pro tuto práci byly stanoveny dvě hypotézy. První hypotéza zněla: *„Narůstající restriktivní opatření v řízení imigrace v podobě nových integračních a kvalifikačních programů zavedených vládou po roce 2002 jsou ukazateli změn multikulturního modelu od integrace komunit k integraci jednotlivců.“* Jako předpoklad pro potvrzení této hypotézy se muselo dojít k závěru, že k nějakým změnám opravdu došlo a to se potvrdilo. Nové integrační programy zavedly změnu v přístupu k přistěhovalcům formou testování jazykových a občanských znalostí. Nová opatření nastala i v oblasti pracovní migrace, kde jsou pracovníci rovněž přijímání na základě kvalifikačních kritérií. Multikulturní model ve Velké Británii

prošel „revizí“ jako reakce na předešlou neúspěšnou integrační politiku. V první fázi na základě nového přístupu dochází k individuální inkorporaci jedince do společnosti. Jsou testovány jeho dovednosti, ověřovány kvalifikace a jako vstupní znak přijetí do společnosti zavedeny slavnostní ceremonie při získávání občanství. Na základě zkoumaných událostí a opatření byla tato hypotéza potvrzena.

Druhá hypotéza, která navazuje na první, zněla: *„Tato nová vládní opatření ve svém důsledku znamenala změnu v řízení imigrace, což se projevilo snížením přílivu imigrantů do země.“* Tuto hypotézu se nepodařilo potvrdit. Existuje sice počet osob, kterým byl na základě nedostatečné znalosti testovaných jazykových a občanských znalostí přístup zamítnut, toto číslo je ale v celkovém kontextu velmi zanedbatelné. Jiná situace nastala v řízení pracovní migrace. Kroky, které vedou k preferování určitých skupin pracovníků jsou více než zřetelné. Od zavedení bodového systému v roce 2008 se počet vydaných pracovních povolení opravdu snížil a dostal se na úroveň roku 2000. Pokud se ale podíváme na vývoj dlouhodobé imigrace do Velké Británie, udržuje se od roku 2004 na stabilní hladině a zatím se drasticky nesnižuje. Pro pozorování podobných jevů a potvrzování těchto druhů hypotéz je zřejmě potřeba většího časového odstupu a jistoty, že se nejedná o nějaký typ migračního trendu. Zkreslující byl rovněž fakt, že do celkového výčtu imigrantů byli zahrnuti např. studenti nebo osoby splňující různé vstupní podmínky. Otevřenou otázkou zůstává, jak se projekt řízení imigrace bude vyvíjet do budoucna, jaké kategorie imigrantů bude stát preferovat či zda se některé z nich zcela neuzavřou a k jakým dalším krokům v integraci cizinců bude vláda přistupovat.

V současnosti projekt multikulturalismu čelí novým výzvám, které představují bezpečnostní hrozby, kolapsy národních států, ale také již zmíněné změny v globální migraci nebo změny ve strukturách imigrantů. Proto je těžké odhadnout, jakým směrem se bude dále vyvíjet, zda za pár let ještě bude existovat akademiky i politiky proklamovaný a zároveň kritizovaný multikulturalismus, či budeme mluvit o době post-multikulturální.

Prameny a literatura

Prameny

British Citizenship Statistics United Kingdom, 2009. Home Office 2010, 26 s.

<http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs10/hosb0910.pdf>.

Community Cohesion: A Report of the Independent Review Team Chaired by Ted Cantle.

Home Office, 80 s.

<http://image.guardian.co.uk/sys-files/Guardian/documents/2001/12/11/communitycohesionreport.pdf>.

Control of Immigration: Statistics United Kingdom 2007. Home Office 2008, 124 s.

<http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs08/hosb1008.pdf>.

Controlling our Borders: Making Migration Work for Britain. Five Year Strategy for Asylum and Immigration. Home Office 2005, 48 s.

<http://www.archive2.official-documents.co.uk/document/cm64/6472/6472.pdf>.

Control of Immigration: Quarterly Statistical Summary, United Kingdom. Home Office, listopad 2010, 35 s.

<http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs10/immiq310.pdf>.

Employment of Foreign Workers: Focus on Eurostat Ad Hoc Module 2008. Office for National Statistics 2009, 9 s.

<http://www.statistics.gov.uk/articles/nojournal/ForeignWorkerEmploymentEurostatAdFeb09.pdf>.

Labour Force Survey.

<http://www.statistics.gov.uk/statbase/Source.asp?vlnk=358>.

Life in the United Kingdom: A Journey to citizenship. Home Office 2007, 147 s.

KHAN, Kamran: *Employment of Foreign Workers Male and Female Labour Market Participation*. Office for National Statistics 2008, 9 s.

<http://www.statistics.gov.uk/articles/nojournal/MFMigAug08.pdf>.

Office for National Statistics.

www.statistics.gov.uk/.

PHILLIPS, Trevor: *After 7/7: Sleepwalking to segregation*. Proslov na *Manchester Council for Community Relations*, 22. 9. 2005, 19 s.

<http://www.humanities.manchester.ac.uk/socialchange/research/social-change/summer-workshops/documents/sleepwalking.pdf>.

Migration Statistics 2009. Office for National Statistics, listopad 2010, 11 s.

Migration Statistics Quarterly Report. Office for National Statistics, listopad 2010, 33 s.

<http://www.statistics.gov.uk/pdfdir/mig1110.pdf>

Migration Statistics Quarterly Report – User Information. Office for National Statistics, 8 s.

http://www.statistics.gov.uk/downloads/theme_population/Migration_Statistics_Quarterly_Report_User_Info.pdf.

Secure Borders, Safe Haven: Integration with Diversity in Modern Britain. Home Office 2002, 138 s.

<http://www.archive2.official-documents.co.uk/document/cm53/5387/cm5387.pdf>.

SEMONDS, Steve: *Borders, Citizenship and Immigration Act 2009 – the new provision for naturalisation*. 2009.

<http://www.ilpa.org.uk/infoservice/Papers%20and%20Notes/Kanlungan%20-%20New%20Act%20on%20naturalisation.pdf>.

The Economic Impact of Immigration. House of Lords, Committee on Economic Affairs, duben 2008, 84 s.

<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200708/ldselect/ldeconaf/82/82.pdf>.

UK Border Agency

<http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/>.

Literatura

BARŠOVÁ, Andrea – BARŠA, Pavel: *Od multikulturalismu k občanské integraci. Proměny v západoevropských politikách integrace přistěhovalců*. Sociální studia, 2005, č. 1, s. 49-66.

BARŠOVÁ, Andrea – BARŠA, Pavel: *Přistěhovalectví a liberální stát: imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno, Mezinárodní politologický ústav 2005, 308 s.

BARŠOVÁ, Andrea: *Integrace přistěhovalců v Evropě: od občanské integrace k multikulturalismu a zpět?* Příspěvek na konferenci *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*, 24. ledna 2005, 13 s.

http://aa.ecn.cz/img_upload/9e9f2072be82f3d69e3265f41fe9f28e/ABarsova_Integrace_pristehovalcu_v_Evrope.pdf.

BARŠOVÁ, Andrea: *Pracovní migrace EU: Nové politiky členských zemí týkající se imigrace občanů třetích zemí za účelem práce jako zdroj inspirace pro Českou republiku*. Příspěvek na semináři *Pracovní migrace do České republiky*, červen 2004, 7 s.

BARŠA, Pavel: *Politická teorie multikulturalismu*. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 1999, 347 s.

BARŠA, Pavel: *Multikulturalismus a liberální politická teorie*. Politologický časopis, 1996, č. 2, s. 163-177.

CASCIANI, Dominic: *Migration: How points will work*. BBC News, 29. 2. 2008.

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/4244707.stm.

Focus: Are we sleepwalking our way to apartheid? The Sunday Times, 18. 9. 2005.

<http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/article567964.ece>.

FORTIER, Anne-Marie: *Multiculturalism and the new face of Britain*. Department of Sociology, Lancaster University, 23 s.

<http://www.lancs.ac.uk/fass/sociology/papers/fortier-multiculturalism.pdf>.

GLANCY, Gareth: *Employment of Foreign Workers in the United Kingdom (1997-2008)*. Office for National Statistics, 20 s.

<http://www.statistics.gov.uk/articles/nojournal/EmploymentofForeignWorkersintheUKfinal.pdf>.

GREENE, Richard Allen: *CNN poll: Majority of Britons oppose immigration*. CNN, 5. 5. 2010.

http://articles.cnn.com/2010-05-05/world/uk.election.immigration.poll_1_immigration-uk-independence-party-non-european?s=PM:WORLD.

HANSEN, Randall: *Citizenship and Immigration in Post-war Britain*. New York, Oxford University Press 2004, 303 s.

HECKMANN, Fridrich – SCHNAPPER, Dominique: *The integration of immigrants in European Societies: National Differences and Trends of Convergence*. Stuttgart, Lucitus 2003, 257 s.

HIRT, Tomáš: *Multikulturalismus: uzavřená kapitola nebo aktuální politická vize?* In: ŠUBRT, Jiří (ed.): *Soudobá sociologie III*. Praha, Karolinum 2008, s. 294-315.

HIRT, Tomáš: *Svět podle multikulturalismu*. In: HIRT, Tomáš – JAKOUBEK, Marek: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*. Plzeň, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk 2005, s. 9-76.

JACOBS, Dirk – REA, Andrea: *The end of national models? Integration courses and citizenship trajectories in Europe*. Příspěvek na EUSA-conference, květen 2007, 18. s.

JOHN, Cindy: *So what exactly is multiculturalism?*

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/3600791.stm.

JOPPKE, Christian: *Podporují povinné kurzy občanské integrace v západní Evropě opravdu integraci?* Multikulturní centrum Praha, září 2009.

http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/CJoppke_PodporujiPovinneKurzy_1.pdf.

JOPPKE, Christian: *The Immigration and the Nation-State: The United States, Germany and Great Britain*. New York, Oxford University Press 1999, 359 s.

JOPPKE, Christian: *The retreat of multiculturalism in the liberal state: theory and policy*. The British Journal of Sociology, 55, 2004, č. 2, s. 237-257.:"

<http://www.humanities.manchester.ac.uk/socialchange/research/social-change/summer-workshops/documents/theretreatofmulticulturalism.pdf>.

KYMLICKA, Will: *Multicultural Citizenship*. New York, Oxford University Press 1995, 287 s.

MESSINA, Anthony M.: *The Impacts of Post-WWII Migration to Britain: Policy Constraints, Political Opportunism and the Alternation of Representational Politics*. The Review of Politics, 63, 2001, č. 2, s. 259-285.

MODOOD, Tariq: *Multiculturalism or Britishness: a False Debate*. Connections, 2004/2005, s. 8-9.

PAREKH, Bhikhu: *What is multiculturalism?*

<http://www.india-seminar.com/1999/484/484%20parekh.htm>.

PEACH, Ceri: *Sleepwalking into Ghettoisation? The British Debate over Segregation*. In: SCHÖNWÄLDER, Karen (ed.): *Residential Segregation and the Integration of Immigrants: Britain, The Netherlands and Sweden*. Berlín, Social Science Research Center Berlin 2007, s. 8-40.

http://www.wzb.eu/alt/aki/files/iv07-602_segregation_three_countries.pdf.

PULSEN, Mike: *The „new geography“ of ethnicity in Britain?* Macquarie University, Sydney, 35 s.

<http://www.humanities.manchester.ac.uk/socialchange/research/social-change/summer-workshops/documents/thenewgeographyofethnibrain.pdf>.

Riots in the Search for Respekt. BBC News, 2. 7. 2001.

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/1418374.stm.

SAGGAR, Shamit – DREAN, Joanne: *British public attitudes and ethnic minorities.* Cabinet Office, červenec 2001, 24 s.

<http://www.cabinetoffice.gov.uk/media/cabinetoffice/strategy/assets/british.pdf>.

SARTORI, Giovanni: *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: Esej o multietnické společnosti.* Praha, Dokořán 2005, 134 s.

SMITH, Liz – KADRI, Aidsy: *Dual Citizenship: The British Position.* In: KALEKIN-FISHMAN, Devorah – PITKÄNEN, Pirkko: *Multiple Citizenship as a Challenge to European Nation-States.* The Netherlands, University of Haifa 2007, s. 39-58.

TAYLOR, Charles: *Politika uznání.* In: CHARLES, Taylor – GUTMANNOVÁ, Amy: *Multikulturalismus: zkoumání politiky uznání.* Praha, Filosofía 2001, s. 41-90.

TRAYNOR, Ian: *Two in three Britons think UK has immigration problem.* Guardian, 3. 12. 2009.

<http://www.guardian.co.uk/uk/2009/dec/03/british-against-eu-immigration-powers>.

WATERS, Mary C.: *Comparing Immigrant Integration in Britain and the US.* Harvard Manchester on Social Change, listopad 2008, 63 s.

<http://www.ageofobamabook.com/papers/waters.pdf>.

Odkazy na internetové stránky ověřeny k 10. prosinci 2010.

Abstrakt

Tématem této bakalářské diplomové práce je přistěhovalecká politika Velké Británie se zaměřením na změny v multikulturním modelu v přístupu k přistěhovalcům. Práce je koncipována jako jedinečná případová studie. Cílem práce je vytvořit obraz fungování multikulturalismu, postihnout změny, ke kterým v konceptu multikulturalismu došlo po roce 2002 a posoudit, zda tyto změny byly úspěšné. Jako indikátor pro posouzení slouží zaměstnanost různých skupin imigrantů. Ověřované hypotézy měly prokázat, že nová restriktivní vládní opatření jsou ukazateli změn multikulturního modelu (H1) a že tyto změny měly vliv na příliv imigrantů do země (H2).

Hlavní členění práce proběhlo do dvou částí, teoretické a analytické. Teoretická část je založena na úvodu do výkladu problematiky multikulturalismu a s ním souvisejících pojmů. Následuje teoretický vhled postavený na dvou odlišných proudech v rámci multikulturalismu – komunitaristického a liberálního multikulturalismu představovanými různými politickými filosofy (Charlesem Taylorem a Willem Kymlickou), jejichž koncepty se přibližují situaci ve Velké Británii a to odklonu od integrace skupin k integraci jednotlivců. V analytické části dochází ke sledování proměn britské přistěhovalecké politiky od prvních poválečných pokusů o kontrolu imigrace po změny, které přineslo nové tisíciletí až do roku 2009. Hlavní důraz je kladen na situaci po roce 2002, analýzu proběhlých změn a uvedení důvodů pro jejich zavedení. Poslední kapitola se zaměřuje fakta a jejich následnou interpretaci související s imigrací, strukturou imigrantů, analýzou jejich důvodů pro imigraci a také hladinou zaměstnanosti u jednotlivých skupin cizinců.

Klíčová slova: Velká Británie, multikulturalismus, imigrace, imigrant, integrace, zaměstnanost

Abstract

The theme of the bachelor diploma thesis is the Immigration Politics in Great Britain with the emphasis on the changes of the attitude to immigrants with the bounds of the multicultural model. The thesis is outlined as a unique case study. The aim of the work is to set up the concept of multiculturalism and cover the changes of its concept after the year 2002. At the same time it will be examined if the changes were successful. As an indicator is used the rate of employment of diverse groups of immigrants. The verified hypothesis has to show that the new restrictive governmental measures are the indicators of the changes of the multicultural model (H1) and that the changes have impact on the inflow of immigrants (H2).

The work is divided into two parts, theoretical and analytic. The theoretical part is based on the introduction of the problems of multiculturalism and its related terms. Followed by the theoretical view based on the different streams – liberal and communitarian multiculturalism presented by the two diverse political philosophers (Charles Taylor and Will Kymlicka). Their concepts are close to the situation in Great Britain, changes from the integration of groups to the integration of the individuals. The analytic part comes to the monitoring of the alternations of the British immigration politics since the first after war attempts of governance of the immigration until the year 2009. The stress is put on the situation after the year 2002, analysis of the changes and reasons for their setting up. The last chapter is focused on the facts and their interpretation connected with immigration, the structure of immigrants, analysis their reasons for immigration and the rate of employment of different groups as well.

Key words: Great Britain, multiculturalism, immigration, immigrant, integration, employment